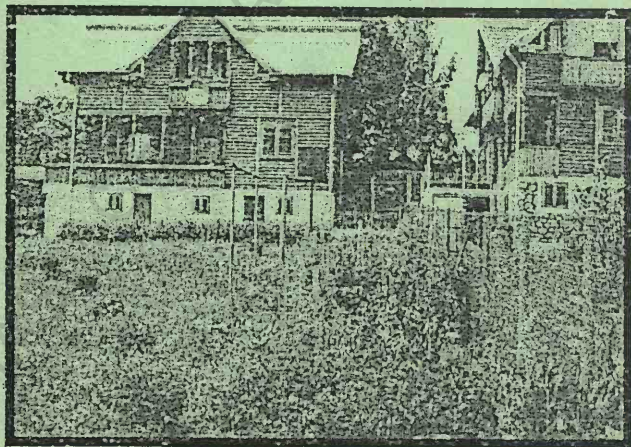

Universitatea "Lucian Blaga" din Sibiu
Centrul pentru Învățământ la Distanță

Vasile GLĂVAN

AMENAJAREA TURISTICĂ A TERITORIULUI

~ Note de curs ~

II 361.987

Editura „ALMA MATER”
Sibiu

BIBL. CENTR. UNIV.
„M. EMINESCU” IAȘI

II 361. 987

99
UNIVERSITATEA LUCIAN BLAGA - SIBIU
CENTRUL PENTRU ÎNVĂȚĂMÂNT LA
DISTANȚĂ

Prof. univ. dr. VASILE GLĂVAN

151249

AMENAJAREA TURISTICĂ A TERITORIULUI

NOTE DE CURS

365806

B.C.U. IASI

EDITURA ALMA MATER
SIBIU - 2003

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României:
GLĂVAN, VASILE

Amenajarea turistică a teritoriului: note de curs
/ Glăvan Vasile. - Sibiu: Alma Mater, 2004.

Bibliogr.

ISBN 973-632-084-7

711.4:796.5

12 MAI. 2004

CUPRINS

PREFAȚĂ.....	3
CAPITOLUL I. AMENAJAREA TURISTICĂ DURABILĂ A TERITORIULUI.....	8
CAPITOLUL II. METODOLOGIA DE CERCETARE	13
CAPITOLUL III. AMENAJAREA TURISTICĂ A TERITORIULUI ȘI TURISMUL DURABIL	21
3.1. Considerații generale.....	21
3.2. Capacitatea optimă de primire turistică	26
CAPITOLUL IV. AMENAJAREA TURISTICĂ DURABILĂ A TERITORIULUI. CARACTERISTICI, PRINCIPII ȘI NORME TEHNICE DE AMENAJARE	36
4.1. Caracteristicile amenajării turistice durabile a teritoriului.....	36
4.2. Principii de amenajare turistică durabilă.....	38
4.3. Norme de amenajare turistică durabilă.....	42
CAPITOLUL V. TIPURI ȘI MODELE DE AMENAJARE TURISTICĂ DURABILĂ A TERITORIULUI.....	48
5.1. Tipuri de amenajări turistice.....	48
5.2. Modele de amenajare turistică	50
5.2.1. Amenajarea stațiunilor turistice montane.....	50
Metodologie și norme tehnice de amenajare	50
Experiența țărilor europene și a României.....	67
5.2.2. Amenajarea turistică a stațiunilor de litoral	83
Metodologie și norme tehnice de amenajare	83
Experiența europeană și a României	94
5.2.3. Amenajarea turistică a stațiunilor balneoclimatice.....	105
Metodologie și norme tehnice	105
Experiența europeană și a României	123
BIBLIOGRAFIE	130

PREFAȚĂ

Turismul modern, născut la sfârșitul secolului al XIX-lea, odată cu dezvoltarea civilizației industriale, a cunoscut o creștere deosebită în zilele noastre, când a devenit un turism de masă. Astfel, de la 25 milioane de călătorii internaționale în anul 1950 s-a ajuns în anul 2003 la peste 700 milioane din totalul de peste 3 miliarde, cât cuprinde mișcarea turistică, în general, preconizându-se în anul 2010, depășirea cifrei de 1 miliard de deplasări turistice.

Această explozie turistică impune o reorientare a politicii de planificare, dezvoltare și amenajare turistică a teritoriului în toate țările – destinație turistică. Astfel, de la amenajările turistice locale, incoerente și fără o planificare coordonată ale anilor 1880-1930 s-a trecut la Programe naționale de amenajare și dezvoltare a turismului (Franța, Austria, Bulgaria etc.).

Strategiile de planificare și amenajare turistică precum și instrumentele economice, financiare, juridice și tehnice diferă de la o țară la alta, dar s-a urmărit elaborarea unor norme și standarde cadru de utilizare a resurselor turistice, de realizare a structurilor și echipamentelor turistice etc.

Organizația Mondială a Turismului (OMT) sprijină aceste demersuri prin elaborarea unor studii de specialitate (de caz), turistice, tipologii și tehnici de planificare și amenajare turistică, tehnici econometrice de previziune a cererii, de gestionare a activității etc.

În decursul timpului, s-au îmbunătățit tehnicile de planificare și amenajare turistică, s-au introdus studiile de fezabilitate și de impact, accentuându-se latura ecologică și socio-economică a dezvoltării turismului regional și local, protecția și conservarea mediului, a moștenirii culturale și a comunităților.

Cele mai însemnate realizări s-au înregistrat în planificarea, amenajarea și gestionarea turismului în ariile montane și de litoral, ca destinații preponderente în turismul mondial.

Industrializarea masivă, dezvoltarea căilor de comunicație, creșterea motorizării etc. au condus la amplificarea cererii de turism și călătorii, și în final, la sporirea exigențelor în organizarea mai sistematică și mai profundă a spațiului turistic.

În practica turistică, se remarcă o evoluție a conceptelor de planificare și amenajare turistică în sensul unei globalizări și integrări crescânde (a amenajărilor) în funcție de modificările survenite în cerere, în mijloacele tehnice și financiare, în conceptele arhitecturale ș.a.

Pe litoralul mediteranean, ca și pe cel românesc, s-a trecut de la faza de pionierat cu destinații punctiforme, preferențiale, balneare sau de loisir și urbanizarea liniară,

“anarhică”, la amenajări complexe, cu module “polinucleare, în șirag” și stațiuni mamut (în Florida) până la amenajări de mare avengură, cuprinzând plaje de peste 200 km lungime și capacități de 150-200 mii locuri (Languedoc – Roussillon și Aquitania în Franța) sau, la scară mai mică, stațiunile din nordul Mangaliei în România. Situații similare se întâlnesc pe litoralul mediteranean spaniol, tunisian, croat, californian etc.

În Munții Alpi, pe măsura creșterii cererii pentru sporturi de iarnă, au proliferat și stațiunile și centrele de schi (de la 50 în 1960 la peste 300, în prezent, în Franța), sau dublat și triplat capacitățile de cazare în unele stațiuni și au apărut altele “ex nihilo”. Mutații s-au produs și în concepția de amenajare a munților. De la stațiunile ridicate spontan, fără un plan coerent, pe vatra unor așezări montane s-a ajuns la construirea unor stațiuni integrate, de mare complexitate (generațiile II – III), pe baza unor planuri de amenajare globală și de valorificare complexă a resurselor montane. Prin dezvoltarea punctuală a unora dintre acestea, sub formă de centre satelitare, se trece, gradual, la amenajarea în ansamblu a unui munte, integrând mai multe văi și versanții lor schiabili (Franța: Trois Vallées – Courchével, Méribel, Les Ménuires și Val Thorens).

Desigur, și în amenajările balneare s-au evidențiat concepte și modele diferite de planificare și dezvoltare, în raport cu condițiile naturale, resursele terapeutice, cererea

turistică, standardele tehnice și arhitecturale ale epocii de construcție etc.

Amenajarea turistică a teritoriului urmărește, printre altele, valorificarea optimă a resurselor turistice, materiale și umane dintr-un spațiu, prin amenajarea în condiții de protejare și conservare a mediului și a comunităților locale, a unor structuri și echipamente turistice și dotările tehnico-edilitare și a altor servicii aferente, care să sprijine dezvoltarea unei activități de turism durabil în condițiile unei cereri dinamice și cu mutații imprevizibile în motivațiile acesteia.

Amenajarea turistică durabilă se realizează prin respectarea unor principii de planificare, organizare și gestionare, care să direcționeze activitatea de turism în armonie cu condițiile naturale, economico-sociale și culturale ale teritoriului, cu anumite trăsături locale ale mediului (fragilitatea ecosistemelor) și caracterul de zonă protejată în anumite cazuri.

Aceste idei se regăsesc și în cursul de față, subintitulat "Note de Curs", în care se prezintă succint, în prima parte, principalele aspecte conceptuale privind amenajarea turistică a teritoriului prin prisma dezvoltării durabile a turismului.

În partea a II-a a cursului se analizează, pe scurt, modelele și experiența internațională și românească în amenajarea principalelor destinații turistice pe plan mondial: ariile (stațiunile) montane, ariile (stațiunile) de litoral și ariile (stațiunile) balneare.

Aceste probleme ca și cele legate de amenajarea turistică a spațiilor rurale, ariilor preorășenești, ariilor protejate, centrelor urbane etc. vor fi detaliate într-un viitor manual.

Cursul de față se adresează studenților de la specializările de Turism și Servicii, Marketing și Management în turism, Geografie și Geografia turismului, și altor cititori interesați.

2 Decembrie 2003

Autorul

CAPITOLUL I

AMENAJAREA TURISTICĂ DURABILĂ A TERITORIULUI

CONSIDERAȚII GENERALE

Potențialul turistic natural și antropic al unui teritoriu reprezintă elementul fundamental în dezvoltarea activității de turism, dar, totuși, nu generează fenomenul turistic. Acesta se realizează numai în urma activității umane prin amenajarea și dezvoltarea echipamentelor turistice, care reprezintă elementul determinant în acest sens și edificarea căilor de comunicație, care constituie factorul permisiv în teritoriu. Prin amenajarea și echiparea turistică se îmbogățește și se ridică valoarea turistică a potențialului, crește atractivitatea turistică a teritoriului și se asigură integrarea acestuia în circuitul turistic cu efecte economice și sociale scontate.

Pe de altă parte, potențialul turistic al unui teritoriu este deosebit de complex prin componentele sale naturale (relief, climă, ape, faună, vegetație etc.), cultural-istorice, socio-demografice, dezvoltare economică etc. ceea ce presupune o cercetare interdisciplinară pentru a

B.C.U. "M. EMINESCU" IAȘI

cunoaște și evalua posibilitățile de valorificare turistică a acestora. De asemenea, un teritoriu, terestru sau acvatic, indiferent de atractivitatea turistică, constituie un suport fizic dar și „materia primă” pentru realizarea amenajărilor și echipamentelor turistice. Acesta poate prezenta o serie de neregularități sau impedimente naturale (relief accidentat, fragmentat, cu stâncării, vegetație, maluri și faleze neregulate etc.) și de aceea trebuie „modelat” pentru a elimina elementele nefavorabile amenajării și turismului, a ușura echiparea tehnică și a spori atractivitatea turistică. Așadar, amenajarea turistică, pe lângă valențele economice de exploatare turistică a unui teritoriu cu resursele sale, are și o valoare estetică, de înfrumusețare a peisajului.

Desigur, amenajarea turistică poate să fie complexă în scopul realizării unei stațiuni turistice, spre exemplu, sau mai simplă, având în vedere numai amenajări de obiective pentru vizitare, ca peșteri, chei, monumente istorice, căi de acces turistic etc.

Turismul este o componentă economică care coabitează de regulă, cu alte ramuri economice dintr-un teritoriu (agricultură, silvicultură, industrie etc.) sau devine incompatibil, datorită surselor de poluare din acel areal. De aceea, orice amenajare turistică se realizează în corelație cu celelalte domenii de activitate dintr-o regiune și, astfel, devine parte integrantă a procesului general de planificare, organizare și amenajare a teritoriului, respectiv pentru a pune în valoare, în diverse forme, resursele sale.

De altfel, așa cum s-a mai amintit, amenajarea turistică este o componentă inseparabilă a planurilor de urbanism și amenajare a teritoriului, de la nivel național până la cel de localitate.

Referitor la definiția și conținutul amenajării turistice a teritoriului s-au vehiculat mai multe idei.

Amenajarea turistică, după Prof. F. Prikril, 1967 (citată de Berbecaru, Botez, 1977), „reprezintă un efort de dezvoltare planificată aplicată la diferite sectoare ale economiei naționale, în vederea realizării unei soluții optime pentru dezvoltarea coordonată a unei zone, într-un ansamblu complet”.

Expertul Groeme Schankland, 1970 (citată de Berbecaru, Botez, 1977) consideră „planificarea teritorială (amenajarea teritorială) ca o formă particulară a planificării fizice, economice și sociale”. În acest sens, „amenajarea teritoriului în zonele turistice reprezintă un proces dinamic și complex de organizare științifică a spațiului turistic, luând în considerare relațiile dintre mediu și colectivitățile umane, toți factorii care influențează aceste relații”.

Amenajarea turistică este *dinamică* fiindcă elementele naturale și umane (sociale și economice) sunt în continuă evoluție și *complexă*, deoarece are în vedere o diversitate de elemente naturale, economico-sociale și culturale, tehnice și de mediu, care trebuie abordate interdisciplinar. De aceea, amenajarea turistică are incumbate contribuțiile unor domenii foarte variate ca ecologia, arhitectura, economia și organizarea turismului,

marketingul, geografia, geologia, biogeografia, sociologia etc.

Amenajarea turistică a teritoriului urmărește: valorificarea optimă și durabilă a resurselor turistice dintr-un teritoriu în vederea realizării unui turism modern, competitiv, cu o ofertă diversificată, care să conducă la satisfacerea deplină a motivațiilor turiștilor; dezvoltarea coordonată a turismului cu alte sectoare ale economiei în limitele spațiului dat, acestea integrându-se, astfel, procesului general de planificare și amenajare generală a teritoriului; dezvoltarea turismului în corelație cu interesele generale naționale și regionale, cât mai ales ale comunităților locale (ocuparea forței de muncă, creșterea nivelului de trai, dezvoltarea economică, a infrastructurii, serviciilor etc.); eficientizarea activității de turism și rentabilizarea investițiilor; valorificarea superioară a resurselor în contextul protejării și conservării mediului înconjurător natural și construit, adică al dezvoltării durabile.

Ca activitate economică complexă, de conjunctură și de consecință, turismul presupune și o colaborare cu sectoarele economico-sociale din regiunea/localitatea respectivă: industrie, agricultură, păduri, ape, resurse minerale, transporturi, socio-culturale etc., care sprijină sau influențează turismul și sunt în relație de interdependență. De aceea, planificarea, amenajarea și exploatarea turistică face parte din strategia de dezvoltare durabilă a regiunii/localității respective și se înscrie în

documentațiile de urbanism și amenajarea teritoriului legiferate în țara noastră (Legea 350/2001).

Este vorba de Planul de Amenajare a Teritoriului Național (PATN), Planul de Amenajare Teritorială Județeană (PATJ), Planurile de Urbanism General (PUG), de Urbanism Zonal (PUZ) și de Urbanism de Detaliu (PUD), care se realizează la nivel teritorial de la țară până la localitate și parte din aceasta.

În amenajarea și echiparea turistică a teritoriului este necesară încadrarea și în normele de protejare a mediului (Legea 137/1995) în care se stipulează obligativitatea realizării „studiilor de impact economic, social și ecologic” și a obținerii unor documente tehnice ca „acordul de mediu” și „autorizația de mediu”.

Principiile de dezvoltare durabilă a turismului în profil teritorial trebuie abordate încă din fazele de planificare, proiectare și echipare turistică pentru a se evita conflictele cu mediul, cu comunitatea locală, cu alte sectoare economice și continuată în etapa de derulare a activității de turism, în care se pot controla efectele asupra mediului prin organisme autorizate și stabili strategiile de rezolvare a deficiențelor sau de echipare adecvată a echipamentelor turistice.

CAPITOLUL II

METODOLOGIA DE CERCETARE

Amenajarea turistică este un proces complex care se realizează în baza unor **cercetări interdisciplinare** și care au în vedere următoarele: inventarierea și evaluarea cantitativă și calitativă a resurselor turistice naturale și create de om; selecționarea și ierarhizarea acestora; delimitarea, în baza unor criterii, a unităților teritoriale și definirea direcțiilor de dezvoltare a turismului și a funcțiilor turistice; stabilirea posibilităților și limitelor de dezvoltare în raport cu resursele, structura și configurația terenului, calitatea mediului, cererea turistică etc.

Cercetările complexe se extind și asupra nivelului de dezvoltare al: infrastructurii generale (căi și mijloace de acces, echipamente de telecomunicație, surse și echipamente pentru alimentare cu energie electrică și termică, apă etc.); condițiilor socio-demografice și economice; receptivității față de turism; dotărilor tehnico-edilitare, comerciale, sanitare, pentru cultură și sport; înzestrarea cu unități de prestări de servicii, structuri de

primire turistică (cazare, alimentație pentru turism, tratament balnear, agrement turistic); structurilor de informare și comercializare a produsului turistic. Se mai au în vedere, de asemenea, legislația și reglementările în vigoare privind protejarea mediului, regimul investițiilor și al construcțiilor, exploatarea resurselor balneare, protecția patrimoniului cultural. Dacă primul set de probleme economice vizează nivelul de dotare și echipare a teritoriului precum și cadrul general al funcționării amenajărilor turistice, cel legislativ are un rol important, stimulator sau restrictiv în amenajarea turistică.

Analizele complexe, interdisciplinare și corelative cu infrastructura generală, dezvoltarea economico-demografică, cu mediul și calitatea acestuia, cererea turistică etc. stau la baza deciziilor privind amenajarea unui teritoriu sau stațiune turistică și crearea de produse turistice. Utilizarea tehnicilor de marketing pentru promovarea acestor produse turistice este condiționată de fundamentarea științifică a acestor decizii.

Amenajarea turistică a teritoriului este cunoscută și sub numele de „localizare”, acest ultim concept este mai general, fiindcă poate viza un punct anume care trebuie vizitat sau valorificat și amenajat ca structură turistică de primire sau ca obiectiv turistic (peșteră, izvor mineral, chei carstice) sau o regiune integrată (P. Defert, 1966) cu un ansamblu de resurse și puncte turistice care pot fi vizitate sau amenajate și deci problemele dezvoltării turistice trebuie să fie tratate la

nivelul unei regiuni. Dar, amenajarea turistică trebuie privită și în contextul relațiilor care se dezvoltă între aria de origine a fluxurilor turistice și zona de recepție – premize teoretice în localizarea unei stațiuni turistice – ca și în raport cu principalele axe de circulație turistică și a ușurinței de acces la locația respectivă. În acest sens „distanța” și mobilitatea turismului sunt factori importanți în determinarea atractivității unui teritoriu amenajabil turistic.

În concepția lui Pierre Defert, (citată de Berbecaru, Botez 1977): principalii factori care determină localizarea sunt următorii:

- aptitudinile naturale ale zonei;
- depărtarea între zona de origine și zona de piață, variabilă care integrează elemente ca: durata drumului, costul transportului, oboseala și plictiseala provocate de călătorie;
- potențialul zonei de piață, care se referă la numărul de turiști care vor vizita regiunea și la nivelul lor de viață, dar și la mobilitatea turiștilor, vârsta, receptivitatea față de anumite forme de turism etc.
- resursele umane și pregătirea acestora;
- deciziile factorilor de conducere cu privire la dezvoltarea turismului;
- dimensiunea actuală sau proiectată a stațiunii (număr de paturi);
- supradimensionarea echipamentelor, care conduce la aglomerație și constituie un

factor de degradare a mediului, a calității vieții turistice.

Regionarea turistică a teritoriului are un rol important în procesul de inventariere și analiză a resurselor, de selectare și delimitare a unităților teritoriale avute în vedere pentru amenajarea turistică.

Unitățile turistice teritoriale au dimensiuni variate, conținut și funcție specifice în raport cu rangul taxonomic de mărime al acestora și poziția geografică. Menționăm că, de regulă, unitățile teritoriale nu se suprapun celor administrative, dar pentru o valorificare optimă a potențialului turistic și în corelație cu celelalte domenii de activitate, se pot delimita și la nivel de județ. În altă ordine de idei, regionarea turistică nu se poate confunda cu zonificarea funcțională a unei stațiuni turistice, localitate urbană sau rurală, cu conținut și scop diferite.

Rangurile taxonomice și denumirile unităților turistice teritoriale diferă de la un autor la altul, importante sunt conținutul și operabilitatea în amenajarea turistică a teritoriului. Redăm mai jos taxonomia unităților teritoriale turistice (Glăvan V, 1996):

- *Regiunea turistică* este unitatea teritorială cea mai mare, cu condiții naturale variate și o mare complexitate de potențial turistic, care permit dezvoltarea mai multor forme de turism (din care una este de bază) și practicarea unor excursii de 1-2 zile și sejururi cu durate diferite.

Se caracterizează printr-o mare concentrare de resurse turistice și include, mai multe obiective, localități, centre și stațiuni turistice.

Diversitatea de condiții naturale, socio-culturale și economice, de resurse turistice precum și dispersia variată a acestora în spațiu determină o anumită specializare turistică în teritoriu (odihnă, recreere, tratament balnear, practicarea sporturilor de iarnă sau a altora, cultură și religie etc.). Această trăsătură conferă o anumită complexitate și complementaritate activităților de turism dar și o integrare spațială și funcționare a lor, fiecare subunitate teritorială și activitate se raportează ca un "subsistem" în sistemul general, care este regiunea turistică. Este unitatea care face obiectul Planurilor de Amenajare Teritorială Zonală (PATZ) sau Planurile de Amenajare Teritorială Județeană (PATJ), după caz.

- *Subregiunea turistică* este o unitate teritorială mai redusă în ceea ce privește dimensiunile și complexitatea de potențial turistic (complexitate medie), cu o omogenitate naturală relativă, favorizează dezvoltarea a 1-2 forme de turism, din care, una preponderentă. Se înscrie în aceleași Planuri de Amenajare Teritorială Județeană (PATJ), după caz.

- *Arealul turistic* este unitatea teritorială de dimensiuni reduse, cu condiții naturale uniforme (de regulă, se suprapune unei anume forme de relief, lac, plajă), un potențial turistic redus, dar, cu o anumită specificitate ca structură, ce permite dezvoltarea unei singure forme de

turism. Are incidențe cu PATJ, fiindcă, la acest nivel, se înscrie unui județ.

- *Centrul turistic* reprezintă un oraș, de regulă, reședință de județ, cu o infrastructură generală, dotări tehnico-edilitare, de comerț, cultură, sanitare, și unități de prestări de servicii bine dezvoltate. Singure sau împreună cu aria limitrofă (metropolitană sau periurbană) dispune de un bogat potențial turistic cultural-istoric și natural, de o importantă bază de cazare, alimentație pentru turism, agrement și eventual tratament balnear. Pe lângă turismul de tranzit, permite și dezvoltarea turismului de sejur (cultural, religios, afaceri, congrese etc.), iar în aria limitrofă, și a turismului de odihnă și recreere în funcție de resursele turistice și nivelul tehnic de amenajare.

Municipii ca: București, Timișoara, Constanța, Brașov, Iași, Cluj-Napoca, Sibiu, Oradea etc. se încadrează ca centre turistice.

Se asimilează acestora și *stațiunile turistice naționale*¹⁾, *montane* (Sinaia, Predeal, Poiana Brașov, Bușteni etc.), *balneoclimatice* (Băile Herculane, Băile Felix, Căciulata – Călimănești, Govora, Băile Olănești, Slănic

¹⁾ **Stațiune turistică** este o localitate sau parte a unei localități, care dispune de un cadru natural favorabil odihnei, recreerii și activităților în aer liber, de factori terapeutici recunoscuți științific, beneficiază, totodată, de organizare, dotări, construcții și amenajări urban – edilitare adecvate fiecărui tip de activitate. Turismul reprezintă ramura preponderentă ca volum de activitate economică și concentrare a forței de muncă (ICT, 1992).

Moldova, Vatra Dornei, Sovata etc.) și *de litoral* (Mamaia, Neptun, Eforie Nord, Mangalia etc.).

- *Localitatea turistică* este o localitate, de regulă urbană, dar și rurală, cu dotări tehnico-edilitare și unități comerciale și de prestări de servicii care dispune de o bază de cazare adecvată, de obiective cultural-istorice sau de altă natură; favorizează dezvoltarea unui turism de sejur scurt sau numai pentru vizitarea anumitor obiective, alături de cel de tranzit. Alte definiții delimitează localitatea turistică drept o "așezare urbană sau rurală cu funcție turistică, care dispune de un patrimoniu turistic semnificativ și în care activitățile turistice ocupă o pondere importantă". În această categorie se înscriu orașe ca Sighișoara, Mediaș, Tulcea, Botoșani, Câmpulung Moldovenesc etc. Unele *sate cu un agroturism dezvoltat* se pot încadra aici, deși, nu au o infrastructură adecvată: Bran, Moeciu, Rucăr, Putna, Moldovița, Sibiel etc. care dispun de pensiuni turistice rurale sau alte spații de cazare.

Aici se încadrează și *stațiunile turistice de interes local*: Lacul Sărat, Amara, Ocna Sibiului, Ocna Dej, Borsec, Techirghiol etc. (balneoclimatice), Cheia, Borșa, Fântânele, Semenice, Durău etc. (montane) sau localitățile Vama Veche și 2 Mai pe litoral.

- *Obiectivul sau Punctul turistic* reprezintă o localitate cu un obiectiv turistic sau cu o atracție turistică, cu sau fără o bază de cazare, fie un obiectiv turistic natural sau cultural-istoric izolat, sau o cabană, motel etc. amplasate în arii de concentrare sau de dispersie turistică.

Acestea determină o anumită activitate turistică, de tranzit și uneori de sejur cu motivații variate în ariile montane, sau cu lacuri, plaje (ex.2 Mai), alte obiective naturale sau culturale. Același rang taxonomic îl au și *satele cu obiective culturale* sau amplasate într-un cadru natural pitoresc, cu posibilități de recreere, *localitățile cu ape minerale*, fără amenajări tehnice, dar în care se utilizează, empiric, factorii de cură etc (în județul Harghita);

Urmărind încadrarea ultimelor trei subunități teritoriale în documentațiile de urbanism, acestea se includ în Planul de Urbanism General (PUG), Planul de Urbanism Zonal (PUZ) și Planul de Urbanism de Detaliu (PUD), în care se regăsesc modalitățile de dezvoltare și amenajare conform Legii nr.350/2001 privind amenajarea teritoriului și urbanismului.

CAPITOLUL III

AMENAJAREA TURISTICĂ A TERITORIULUI ȘI TURISMUL DURABIL

3.1. Considerații generale

Industria turistică a adoptat conceptul de dezvoltare durabilă, formulându-se noțiunea de „turism durabil” care, după publicația OMT „Turismul în anul 2010” (OMT, 1994), dezvoltă ideea „satisfacerii nevoilor turiștilor actuali și a industriei turistice și, în același timp, a protejării mediului și a oportunităților pentru viitor. Se are în vedere satisfacerea tuturor nevoilor turiștilor, economice, sociale, estetice, de loisir, etc. ale „actorilor” din turism, menținându-se integritatea ecologică și diversitatea biologică, culturală și toate sistemele ce susțin viața”. Cu alte cuvinte, toate activitățile turistice dintr-o țară/regiune trebuie să fie compatibile cu capacitatea de încărcare cu turiști și echipamente turistice a mediului natural, asigurându-se, astfel, o funcționare ecologică și economică durabilă la toate nivelurile corespundente nevoilor de utilizare endogene și exogene.

După FNNPE (Federația Europeană a Parcurilor Naționale și Naturale) turismul durabil înglobează „toate formele de turism, management și marketing turistic care mențin integritatea ecologică, socială și economică a mediului, cu asigurarea resurselor naturale și culturale și pentru generațiile viitoare”.

Organizația Mondială a Turismului (WTO), Consiliul Mondial al Călătoriilor și Turismului (WTTC) și Consiliul Terrei (The Earth Council) au pregătit pentru Summit-ul de la Rio din 1992 raportul intitulat „Programul de acțiune XXI pentru sectorul de călătorii și turism: spre o dezvoltare durabilă”, în care se evidențiază rolul specific pe care îl pot avea turismul și călătoriile în realizarea obiectivelor de dezvoltare a Acțiunii XXI și se pledează pentru contribuția organismelor publice și al întreprinzătorilor în atingerea scopului final: dezvoltarea unui turism durabil. Se arată că „pentru organismele publice, autoritățile naționale ale turismului și organizatorii serviciilor comerciale scopul prioritar este să instaureze sisteme și proceduri care să vizeze principiile de dezvoltare durabilă în mecanismele cele mai intime ale procesului decizional și să stabilească măsuri care să dea consistență unui turism durabil”, iar întreprinzătorii „trebuie să considere dezvoltarea durabilă ca o componentă funcțională centrală a managementului și să ia măsurile necesare pentru practicarea unui turism durabil”²⁾.

²⁾ WTO, WTTC, The Earth Council, 1992

În concepția OMT, dezvoltarea unui turism durabil răspunde nevoilor actuale ale turiștilor și destinațiilor acestora, menținând și ameliorând posibilitățile viitoare, deziderate realizabile printr-o gestionare a tuturor resurselor, satisfacerea nevoilor economice, estetice și sociale și protejarea integrității culturale a ecosistemelor, biodiversității și a sistemelor de susținere a vieții.

Dezvoltarea turismului este privită astfel, sub mai multe aspecte, care se însumează acestui concept și anume³⁾:

- **Resursele turistice naturale, cultural – istorice și altele sunt protejate în așa fel încât să poată fi folosite și în viitor cu aceeași profitabilitate ca în societatea actuală.** O astfel de abordare este benefică pe trei planuri și anume: ***pentru turism***, ale cărui atracții și activități depind de calitatea mediului natural și a patrimoniului cultural-istoric și, în acest caz, orice degradare sau distrugere a acestora are consecințe în insatisfacția turiștilor și deprecierea destinației turistice (și chiar scoaterea de pe piață a acesteia); ***pentru protejarea și conservarea moștenirii cultural-istorice și a mediului construit***, care, de regulă, se realizează prin valorificarea turistică; ***pentru locuitorii comunităților locale***, care pot fi conștientizați de valoarea patrimoniului lor natural și cultural, incitându-i la conservarea acestuia și a mediului, în general.

- **Planificarea și gestionarea dezvoltării turistice se fac într-o astfel de manieră încât să nu rezulte probleme ecologice sau socio-culturale grave în regiunea amenajată.** Pentru a reduce efectele indesezirabile asupra mediului, dezvoltarea turismului se realizează folosind studii de impact, utilizându-se analize pe baza unor indicatori de durabilitate economică, ecologică și socio-culturală și tehnici adecvate pentru menținerea echilibrului mediului.

- **Calitatea generală a mediului din regiunea turistică trebuie să fie apărată și, la nevoie, ameliorată.** Acest deziderat se realizează cu precădere în condițiile unui turism bine organizat și nepoluat. De regulă, turismul trebuie să apere și să amelioreze sau să îmbunătățească mediul ca „materie primă” a sa și să sprijine locuitorii în acțiunea de protejare și sporire a calității acestuia.

- **Nivelul de satisfacție a turiștilor trebuie să fie menținut, astfel că destinațiile turistice să conserve atracția și potențialul lor comercial.** Dacă o regiune turistică nu oferă satisfacție vizitatorilor, aceasta se va devaloriza pe piața turistică, devenind nesemnificativă. Așa se întâmplă cu stațiunile turistice vechi, intrate în anonimat, care trebuie revitalizate pentru a continua să existe și să-și atingă obiectivele de comercializare sau cu

³⁾ OMT – Guide à l'intention des autorités locales:
Développement Durable du Tourisme, Madrid, 1999

unele parcuri naționale din Africa, în care turismul de „safari” și braconajul au indus pierderea valorii turistice.

• **Turismul trebuie să fie profitabil tuturor membrilor societății.** Planificarea și dezvoltarea turismului trebuie să fie realizate astfel, ca beneficiile socio-economice ale turismului să aparțină într-o pondere mai mare membrilor societății. De aceea proiectele turistice realizate la nivelul comunităților locale/regionale sunt mai profitabile pentru locuitori.

În dezvoltarea și amenajarea **durabilă a turismului** se impune ca necesitate, respectarea de către autorități, comunități, întreprinzători și agenți de turism a unor **principii generale**, între care amintim⁴⁾:

- mediul înconjurător are valoare intrinsecă, deosebit de mare pentru turism; de el trebuie să se bucure și generațiile viitoare;

- turismul trebuie văzut ca o activitate pozitivă, complexă, de care să beneficieze mediul ambiant, comunitățile locale și, desigur, turiștii;

- relația dintre mediul ambiant și turism poate fi dezvoltată astfel încât, mediul să susțină activitatea turistică pe termen lung, iar dezvoltarea turismului, la rândul său, nu trebuie să ducă la degradarea mediului ci, dimpotrivă, la protejarea, conservarea și îmbunătățirea lui;

⁴⁾ H. Boiers, M. Bosh, Institute for Environmental Communications sound Netherlands, 1993

- dezvoltarea activității de turism trebuie să respecte caracteristicile locului unde se desfășoară: naturale, ecologice, sociale, economice, culturale, arhitecturale;

- scopul dezvoltării turismului trebuie să fie întotdeauna echilibrarea nevoilor turiștilor cu cele ale destinațiilor și gazdelor acestora;

- industria turistică, guvernele, autoritățile responsabile cu protecția mediului și organismele internaționale trebuie să respecte aceste principii și să conlucreze pentru a le pune în practică.

Aplicarea în practică a principiilor dezvoltării durabile a turismului s-a lovit de numeroase probleme de natură economică, socială, organizatorică etc.

Astfel, există în continuare o lipsă de înțelegere în a lega problemele dezvoltării turismului de cele ale mediului, atât la nivel macro, cât și la nivel microeconomic. De asemenea, instituționalizarea dezvoltării durabile a turismului este încă neclară; adeseori, nu sunt foarte bine precizate sarcinile diverselor organisme și nu există o coordonare între acestea⁵⁾.

3.2. Capacitatea optimă de primire turistică

În amenajarea turistică a teritoriului o mare importanță o are determinarea nivelului de dezvoltare și echipare turistică a teritoriului și a gradului de concentrare

⁵⁾ Idem

a circulației turistice în raport cu capacitatea de suport a mediului înconjurător sau capacitatea optimă de primire a acestuia, care este o concretizare a ideii de durabilitate.

Indiferent de conținutul definiției sale, capacitatea optimă de primire a unui teritoriu se măsoară prin tipuri de exploatare (intensivă, moderată, extensivă) sau număr de vizitatori pe care-i poate găzdui un areal/stațiune fără a se ajunge la un impact negativ asupra mediului fizic/natural, a celui de acceptare a turiștilor și a populației locale.

Aplicat în științele biologice și sociale, conceptul de capacitate optimă de primire a fost extins și în domeniul turismului pentru a concretiza „ideea de durabilitate” a acestuia în raport cu volumul resurselor, mediul înconjurător și populație. Având o lungă istorie, acest concept abia în ultimele două decenii, a fost introdus și dezvoltat în domeniul socio-cultural și în activitățile turistice⁶⁾.

În decursul timpului s-au conturat mai multe definiții, din care amintim câteva și anume⁷⁾:

- „Capacitatea fizică, biologică, socială și psihologică ca suport al activității turistice, fără diminuarea calității mediului sau a satisfacției vizitatorilor” (Lindsay, 1986).

⁶⁾ Progress in Tourism and Hospitality Research, vol. 2, 1996, Editors C. Cooper and Lockword, UK

⁷⁾ Idem

- „Numărul de vizitatori pe care îl poate găzdui un areal, fără a se ajunge la un impact negativ asupra mediului fizic, asupra nivelului de acceptare socială a oaspeților” (Martin și Uysal, 1990).

- „Numărul de indivizi ce poate fi suportat de un teritoriu dat, fără degradarea sistemelor biologice și sociale” (Dasmann, 1945).

- „Tipul de exploatare pe care îl poate suporta o zonă dezvoltată, într-o anumită perioadă de timp, până la un nivel, fără a produce daune excesive mediului înconjurător sau experienței vizitatorilor” (Lime și Stankey, 1971).

- „Numărul maxim de persoane ce pot folosi o zonă de loisir, fără o alterare inacceptabilă a mediului fizic și fără un declin al satisfacției vizitatorilor” (Hovinen, 1982, O'Relly, 1986).

În afara acestora, sunt și alte definiții care consideră capacitatea de primire ca fiind capacitatea zonei de destinație de a absorbi turismul, până la limita impactului negativ asupra acesteia. Altele se concretizează asupra acelui nivel al aglomerării, peste care satisfacția turiștilor scade, ei îndreptându-și astfel atenția către alte destinații. În primul caz, definițiile se focalizează pe zona de primire, în cel de-al doilea caz, pe vizitatori.

Cercetătorii au emis mai multe supoziții asupra conceptului de capacitate de primire⁸⁾. O primă supoziție se

⁸⁾ Idem

referă la faptul că există o **balanță „morală”** între **călătoria turistică și multitudinea de resurse** de care este nevoie pentru a satisface atât vizitatorii, cât și zonele de destinație. Această balanță reprezintă, de fapt, numărul maxim de persoane care pot folosi o zonă fără modificări negative asupra mediului creat în acea zonă sau asupra produsului însuși. A doua ipoteză este aceea că, într-o **activitate turistică foarte dinamică**, mai devreme sau mai târziu limita va fi atinsă – o limită peste care dezvoltarea, utilizarea, creșterea sau schimbarea nu se mai pot produce sau nu vor mai fi permise. După atingerea acestui prag, destinația nu va mai fi aceeași ca înainte; conceptul de capacitate de primire este legat de impactul turismului asupra mediului (destinației) și reversul acestuia asupra turismului, adică de respingere. În acest sens, impactul turismului trebuie să fie unul acceptabil sau „normal” din toate punctele de vedere.

În fine, s-a emis și părerea conform căreia există a anumită **elasticitate a capacității de primire**, respectiv pot fi făcute anumite intervenții pentru a elimina impactul negativ al turismului și astfel crește capacitatea de primire. De exemplu, poate fi prelungită „durabilitatea” vegetației, iar educarea și informare a vizitatorilor pot schimba în bine comportamentul acestora față de covorul floristic; anumite modificări fizice pot fi practicate, astfel încât zona să poată fi transformată din „suprautilizată” într-una „subutilizată”.

Desigur, experiența în amenajarea și dezvoltarea turismului arată că, evaluarea capacității de primire depinde de condițiile naturale ale arealului (munte, deal, câmpie, litoral, deltă), de caracterul de arie protejată, de nivelul de umanizare a spațiului rural, de dezvoltarea economico-socială etc., dar și de normele de utilizare a resurselor și spațiilor, diferite de la o țară la alta.

În literatura de specialitate se folosesc o serie de formule privind calculul capacității optime de primire a unui teritoriu dat sau stațiune turistică, a domeniului schiabil sau a unei plaje maritime sau fluviale. Spre exemplificare vom prezenta un model de calcul al capacității optime de primire a unui spațiu și anume:

$$C_o = \frac{S \times K_v}{N},$$

în care:

- C_o = capacitatea optimă de primire turistică,
- S = suprafața spațiului / stațiunii, în ha sau mp,
- K_v = coeficient de corecție a gradului de utilizare a spațiului sau stațiunii; poate lua valori de la 0,50 la 0,75-0,80;
- N = norma de utilizare a spațiului, în ha / mp / turist.

Desigur, sunt și alte formule de calcul mult mai elaborate, dar complexitatea condițiilor naturale și socio-economice (inclusiv nivelul tehnologic) și ponderea unei resurse în „produsul turistic” sunt cele care determină

nivelul optim de dotare și ocupare a unui teritoriu / stațiune turistică.

Categorii ale capacității optime de primire turistică

Specialiștii au abordat categoriile de capacitate optimă de primire turistică în mod complex, pornind de la relația turism – turist – biodiversitate – ecosistem – comunitate locală, mai concret turism – mediu înconjurător natural și umanizat.

Aceste relații conduc și la evidențierea mai multor categorii ale capacității optime de primire a teritoriului, în concordanță cu principiile generale de dezvoltare și amenajare turistică durabilă.

a) Capacitatea optimă de primire ecologică

Este vorba de acel nivel de dezvoltare a turismului sau a activităților recreaționale, peste care mediul devine degradat sau compromis; la un anumit nivel al utilizării trebuie puse două probleme: a modului în care turismul afectează întregul ecosistem – de la sol, apă, aer, relief până la plante și animale, și aceea a costului refacerii ecosistemului.

b) Capacitatea optimă de primire fizică

Aceasta vizează acel nivel al dezvoltării turistice sau a activităților recreaționale, la care facilitățile oferite de

teritoriu sunt „saturate” sau încep să se manifeste deteriorările asupra mediului, datorită unor suprautilizări turistice sau a unei rețele infrastructurale inadecvate. Există numeroase exemple privind destinații turistice de litoral, unde apa mării este poluată datorită deversărilor directe sau prin afluenți, fie sistemelor de canalizare depășite sau altor cauze, ceea ce afectează zonele de plajă și, deci, satisfacția turiștilor (vezi litoralul românesc).

Aceste modificări nedorite ale capacității fizice a teritoriului pot fi rectificate prin investiții destul de importante, în scopul protejării elementelor fizice ale teritoriului (vezi Directiva 76/160 a UE privind calitatea plajei și a apei de baie din Marea Mediterană – Programul „Blue Flag” și proiectul „Blue Flag” de pe litoralul Mării Negre din România cu privire la dotarea, întreținerea și protejarea plajei și a apei de mare).

c) Capacitatea optimă de primire social-perceptivă

Acest concept vizează principiul interdependenței rețelelor dintr-o stațiune sau regiune (populația rezidentă și populația turistică) și presupune două componente: pe de o parte, nivelul de saturare a populației locale, care conduce la respingerea vizitatorilor, considerându-se că aceștia din urmă, depășind un „prag”, distrug mediul, dăunează culturii sau activităților locale; pe de altă parte, reacția turiștilor atunci când nivelul toleranței populației locale privind prezența și comportamentul lor în

zonele de destinație este diminuat. Deci, valorile umane au un important rol în determinarea capacității de primire a unui teritoriu.

d) Capacitatea economică optimă de primire

Se referă la capacitatea unei locații de a absorbi funcțiile turistice, fără apariția unor efecte negative asupra mediului. Este vorba, de fapt, de costurile ecologic, social, cultural și chiar politic pentru remedierea calității mediului și redresarea destinației turistice respective. Este greu de asociat analiza cost-beneficiu de o anumită limită a capacității de primire a unui teritoriu.

e) Capacitatea psihologică optimă de primire

Acest concept se referă la nivelul de confort (de satisfacție) pe care-l percep turiștii în zona de destinație, raportat la atitudinea negativă pe care o percep din partea localnicilor, fie la aglomerarea sau a deteriorarea mediului fizic. Această percepție este strâns legată de experiența practică a turiștilor. Turiștii care vizitează zona simt sau nu satisfacția personală, în funcție de experiențele acumulate în timpul călătoriilor, de felul în care au fost primiți de localnici în mediul lor, ca și de o anumită concentrare de turiști, care la un anumit nivel devine insuportabilă.

f) Capacitatea de schimb turistic

Este un alt concept menit să evalueze impactul turist – mediu – turist în contextul dezvoltării durabile a turismului.

Capacitatea de schimb turistic reprezintă un nivel de exploatare turistică a unei destinații, până la care aceasta oferă, în condiții de siguranță, o maximă satisfacție vizitatorilor și care nu poate avea repercusiuni asupra resurselor turistice și mediului. Această noțiune presupune existența unor limite în exploatarea turistică. Numeroși factori determină estimarea capacității de schimb, care depinde și de măsuri administrative. Pentru estimarea capacității de schimb, s-au luat în calcul principalii factori de mediu, sociali și de gestiune.

Boullen (1985)⁹⁾ prezintă o formulă care permite estimarea capacității de schimb turistic și numărul de turiști dintr-o zonă dată, care constă în divizarea suprafețelor destinate a fi utilizate pentru turism și raportarea acestora la normele de utilizare a spațiului pentru diferite activități (agrement, sport, pescuit sportiv, bird-watching exprimate în mp / persoană, m liniari / persoană, ha / persoană etc.).

a) Capacitatea de schimb turistic (C_s), se calculează astfel:

$$C_s = \frac{S}{N},$$

unde:

S = suprafețele utilizate pentru turism, exprimate în mp sau ha;

N = norma exprimată în mp / individ.

b) Numărul total de vizitatori / zi se poate obține astfel:

$$Nt = Cs \times R,$$

unde:

N_t = numărul total de turiști,

C_s = capacitatea de schimb turistic,

R = coeficientul de rotație.

c) Coeficientul de rotație R este dat de formula:

$$R = \frac{h}{t},$$

unde:

h = numărul de ore / zi (când zona este deschisă turismului)

t = timpul mediu de vizită (ore)

⁹⁾ Citat în „Tourisme et environnement”, La Documentation Francaise, France, 1997

CAPITOLUL IV

AMENAJAREA TURISTICĂ DURABILĂ A TERITORIULUI. CARACTERISTICI, PRINCIPII ȘI NORME TEHNICE DE AMENAJARE

4.1. Caracteristicile amenajării turistice durabile a teritoriului

Amenajarea turistică prezintă unele caracteristici (Berbecaru, Botez, 1977) ce trebuie luate în considerație în deciziile de amplasare și dimensionare a echipamentelor și dotărilor turistice într-o arie receptoare și anume:

Unicitatea prestației: legată de specificul atracțiilor și a resurselor turistice, care se prezintă în varietate mare de forme, chiar în cadrul marilor arii geoturistice (litoral, munții Carpați și Alpi, arii balneare); fiecare amenajare sau produs turistic reprezintă un caz singular, indiferent de formă, mărime și conținut, deoarece și resursele nu pot fi identice iar acestea se pot combina rezultând o paletă largă de servicii, unice în felul lor, care largesc câmpul de vânzare al produsului. Unicitatea

prestației este accentuată și de condițiile naturale sau socio-economice, tradiție, de calitatea și diversitatea serviciilor, stilul arhitectural al amenajărilor etc. Putem aminti astfel stațiunile balneoclimatice din Vâlcea, cu profiluri balneare și servicii diferite sau cele montane de pe Valea Prahovei cu oferte și stiluri arhitectonice variate, fie stațiunile de pe litoral, diferențiate ca servicii, agrement nautic, peisagistică arhitecturală. Evidențind localizări mai mici, amintim hotelurile Roman și Afrodita din stațiunea Băile Herculane sau Alpin și Sportul din Poiana Brașov, care constituie produse turistice unicate prin servicii, poziție, mediul ambiant, arhitectură etc.

Datorită caracterului rigid, netransferabil al ofertei, **localizarea (amenajarea) se realizează la „sursă”**; stațiunea turistică sau obiectivul turistic se amenajează pe locul sau în apropierea „materiei prime” – plajă, domeniu schiabil, ape minerale, monumente istorice, peșteri, parcuri naționale etc. și se dimensionează în funcție de volumul, structura și atractivitatea resurselor ca și de cererea turistică. „Consumul” produsului turistic implică deplasarea turistului / vizitatorului la locul de realizare a acestuia.

Amenajarea turistică este **îndepărtată de piața cumpărătorului**, necesitând, în acest caz amenajări complexe, competitive, cu o infrastructură dezvoltată, o diversitate de unități și servicii care să atragă turiștii. Cu cât localizarea este mai îndepărtată de bazinul cererii, cu atât serviciile trebuie să fie mai diversificate și de calitate (vezi

oferta turistică de mare complexitate a insulelor exotice din Oceania și Caraibe).

Polivalența amenajărilor turistice în stațiuni sau regiuni turistice asigură o diversitate de dotări și servicii, care să satisfacă în condiții de calitate nevoile unor segmente largi de turiști. De complexitatea și varietatea dotărilor și a serviciilor într-o stațiune depinde atractivitatea acesteia și forța de atracție a unor fluxuri turistice mai mari.

Amenajările turistice sunt favorizate în regiunile cu nivel mai ridicat de dezvoltare economică - infrastructură bine dotată, un sector de servicii dezvoltat și diversificat, care să sprijine dezvoltarea turismului. De aici și principiul că localizarea turistică **se integrează tendinței de „expansiune a terțiarului”** (a sectorului de servicii).

4.2. Principii de amenajare turistică durabilă

În practica internațională pentru elaborarea și aplicarea strategiilor de dezvoltare și amenajare turistică în contextul dezvoltării socio-economice a teritoriului și al protejării mediului înconjurător s-au conturat unele principii generale de amenajare după cum urmează (Berbecaru, Botez, 1977):

- **principiul integrării armonioase a construcțiilor** – infrastructură generală și echipamente turistice -, în condițiile naturale (munte, deal, câmpie, litoral) și arhitecturale, respectând tradițiile istorice și etnografice locale;

- **principiul flexibilității sau al structurilor evolutive**, prin care echipamentele turistice se prezintă sub forma unui sistem suplu, transformabil, polifuncțional, capabil să se dezvolte continuu și să se adapteze dinamicii și mutațiilor din structura cererii turistice;

- **principiul corelării activității turistice de bază** (cazare, masă, tratament, transport) cu **serviciile suplimentare și dotările, de agrement, sportive, divertisment cultural**, pentru a se dezvolta un turism activ, recreativ, modern;

- **principiul interdependenței rețelelor**. Este vorba de două rețele: populația rezidentă dintr-o stațiune, cu dotările, serviciile, cultura și mentalitatea sa și populația turistică cu cerințele și spiritualitatea sa. Ambele rețele beneficiază economic și social de unele dotări și servicii locale și turistice, dar pot să existe și anumite animozități, de aceea, între acestea trebuie să se dezvolte relații de intercon condiționare pentru a nu se respinge;

- **principiul funcționalității optime într-un sistem de rețele**. Se consideră stațiunea turistică (regiunea) ca un sistem format din mai multe subsisteme sau rețele turistice (cazare, alimentație, transport, agrement, depozite, echipamente de infrastructură etc.); orice dereglare într-unul din acestea produce disfuncționalități în ansamblu activității turistice. Aici intervine zonificarea funcțională în „rețele turistice” și coordonarea integrată a acestora;

- **principiul rentabilității directe** pentru investitor prin amortizarea investiției și obținerea profitului legat de sporirea circulației turistice și creșterea atractivității amenajării și **indirecte**, pentru stațiune/regiune prin dezvoltarea economico-socială, a serviciilor, infrastructurii, ocuparea forței de muncă etc.

Aceste principii generale fac posibilă, alături de alte elemente, realizarea obiectivelor principale ale strategiei de amenajare turistică, pe care le reamintim: valorificare superioară a potențialului turistic și a altor resurse din teritoriu (umane, economice, financiare); diminuarea sezonality, respectiv, extinderea sezonului turistic prin echiparea teritoriului cu dotări exploatabile și funcționale tot timpul anului; atragerea unui număr sporit de turiști și lărgirea ariei geografice de proveniență a turiștilor străini; dezvoltarea tuturor formelor de turism posibile și pretabile în teritoriul amenajat; creșterea eficienței economice și sociale a activității de turism și dezvoltarea economico-teritorială; menținerea, ameliorarea și conservarea mediului înconjurător, a resurselor naturale și a moștenirii culturale ș.a.

În acest context, strategiile de amenajare turistică se diferențiază în: **strategia de flexibilitate sau a structurilor evolutive**, ce presupune o permanentă adaptare la cerințele turiștilor, iar stațiunea/regiunea turistică trebuie amenajată polifuncțional, cu efecte pe linia creșterii eficienței valorificării și dezvoltării ofertei turistice; **strategia de diferențiere**, cu accent pe originalitatea

arhitecturală a echipamentelor turistice și pe crearea de produse turistice specifice; **strategia de diversificare**, în care un rol important îl ocupă diversificarea dotărilor și echipărilor legate de serviciile suplimentare, agrementului sportiv și divertismentului cultural, a altor forme de turism (congrese, expoziții și afaceri, agroturism, ecoturism, pentru sporturi extreme), a rețelei comerciale, programelor turistice culturale și religioase, transportului turistic etc.

Luând în calcul factorul timp și efectele economice, **strategiile de amenajare turistică** pot fi (Cazes et al, 1993): pe **termen scurt** (1 – 2 ani), ca o direcție de moment la tendințele cererii turistice sau ale unor segmente ale acesteia, cu efecte economice imediat scontate; pe **termen mediu** (3-5 ani), cu modernizări și dezvoltări ale structurilor turistice de primire existente; pe **termen lung** (6 – 10 ani), ce vizează realizarea unor noi amenajări turistice (stațiuni, centre, localități sau puncte turistice), moderne și competitive, care să răspundă unor necesități și motivații ale cererii turistice pe o perioadă îndelungată.

Indiferent de strategiile adoptate, amenajarea turistică a unui teritoriu (la nivel de regiune, de județ, localitate sau intravilanul unei localități), ca parte integrantă a planificării și sistematizării generale sau locale, trebuie realizată într-o viziune sistemică în cadrul turismului românesc și în strânsă legătură cu celelalte sisteme (sectoare) economice, sociale, demografice, de mediu etc.

cu care trebuie să se intercondiționează spațial, funcțional și temporal, într-un echilibru dinamic.

De asemenea, strategia de amenajare și echipare turistică trebuie abordată într-o viziune de marketing, care să permită o corelare corectă a deciziilor privind produsul turistic și promovarea sa pe piața turistică internă și internațională.

4.3. Norme de amenajare turistică durabilă

Principiile generale de amenajare pentru stațiuni, regiuni turistice, agrement etc. sunt adaptabile oricărei echipări și amenajări turistice ce stau la baza dezvoltării durabile a turismului.

Acestea sunt susținute de norme tehnice de echipare și amenajare turistică, specifice stațiilor turistice montane, balneoclimatice, de litoral, dotărilor de agrement sau echipării turistice a ariilor periurbane, spațiilor rurale, pădurilor de interes socio-recreativ, domeniilor de vânătoare și pescuit sportiv sau așezărilor urbane, ca centre turistice.

În practica amenajării turistice durabile se utilizează norme și directive pentru amenajarea și concepția arhitecturală de echipare a teritoriului cu structuri de primire turistică. Acestea determină măsura în care dezvoltarea turistică se integrează în cadrul natural și cultural și se evită problemele ecologice, care ar putea să apară. Pe de altă parte, respectarea acestor norme de amenajare și echipare se regăsește în nivelul de satisfacție

al turiștilor ca și în calitatea de ansamblu a mediului pentru comunitatea locală.

Dezvoltarea turistică durabilă în teritoriu este deosebit de complexă sub aspectul componentelor sale (durabilitate ecologică, socio-culturală și economică), dar și ca pregătire, planificare și gestionare a turismului, ceea ce face necesară realizarea amenajărilor turistice în mai multe etape și presupune un parteneriat activ între agenții economici (investitori, prestatori de servicii turistice și conexe turismului, turoperatori și agenții de turism etc.), autoritățile implicate la nivel național, regional și local, populația locală, prin liderii săi (sau grupuri de inițiativă), între sectorul public și privat.

În procesul de planificare, proiectare și amenajare turistică responsabilități importante revin și autorităților locale prin definirea unor acte normative locale de amenajare ca și prin examinarea propunerilor de dezvoltare, pentru a avea garanția corectitudinii proiectelor și respectării reglementărilor în vigoare cu privire la impactul de mediu și economico-social. De asemenea, sunt antrenați, în aceste decizii și locuitorii comunității, care sunt interesați de calitatea mediului și de nivelul de dezvoltare socio-economică a localității/regiunii.

Normele de amenajare a teritoriului și de concepție arhitecturală se înscriu în conceptul de durabilitate turistică și de planificare locală a turismului.

Acestea se găsesc și în reglementările românești din domeniu aprobate prin legi și hotărâri de guvern precum Legea nr. 350 / 2001 privind amenajarea teritoriului și urbanismul, Hotărârea de Guvern 525 / 1996 pentru aprobarea Regulamentului General de Urbanism, Legea 137/1995 cu privire la protecția mediului și alte acte normative.

Specialiștii consultați de către Organizația Mondială a Turismului ca și cei români, de altfel, grupează aceste norme în mai multe categorii, asupra cărora vom insista mai jos (OMT, Guide, 1999):

- **Planificarea siturilor (locațiilor)** face obiectul mai multor norme și principii care se referă la amplasarea echipamentelor și instalațiilor turistice în afara ariilor cu risc natural; menținerea unui echilibru convenabil între clădiri și construcții și spațiile verzi, recreative sau arii peisagistice și protejate; realizarea unei „perspective agreabile”, panoramice și a unui aspect armonios, estetic prin amplasarea clădirilor în raport cu elementele cadrului natural cu peisaje montane, de litoral, păduri, plaje etc.

- **Norme de dezvoltare** aplicabile în realizarea echipamentelor și instalațiilor turistice și care privesc: densitatea construcțiilor (slabă, ușoară, ușoară spre medie, medie, ridicată, foarte ridicată), vis-a-vis de ariile de recreere și spațiile verzi; regimul de înălțime și limitarea în înălțime a clădirilor în raport cu mediul natural, arhitectura locului, arborii din jur etc. pentru o încadrare

armonioasă în teren; retragerea clădirilor și amplasarea lor față de aliniamentele generale ale sitului, artere rutiere și căi ferate, maluri de râu, plaje și țărmuri marine etc.; fixarea unui raport maximal al suprafețelor construite și a celorlalte spații (peisagistice, recreative, spații verzi, de rezervă etc.) ca și a unei limite de influență a acestora; amenajarea parcărilor în exteriorul căilor publice de acces; stabilirea accesului public la plajă, pe litoral, la situri naturale și alte obiective turistice etc.; reglementarea acceselor în ansamblul construit, asigurarea securității publice etc.; reglementări în materie de afișaj și firme (amplasare, estetică, materiale utilizate, dimensiune, iluminare, culoare etc.); îngroparea cablurilor electrice și telefonice pentru ameliorarea aspectului estetic al ariilor turistice.

- **Concepția arhitecturală** conferă caracterul său mediului turistic al sitului și cu toată suplețea și creativitatea ei respectă anumite principii elementare, precum: respectarea stilurilor și motivelor arhitecturale tradiționale locale/naționale, iar clădirile să fie în armonie cu cultura locală și să redea atmosfera specifică, mai ales în stațiunile turistice, spațiile rurale, centrele urbane medievale; configurația acoperișurilor influențează mult aspectul construcțiilor în special pentru cele joase și puțin înalte (un etaj); utilizarea materialelor de construcție locale revigorează și fortifică stilul arhitectural tradițional și este profitabilă economiei locale, care le produce; respectarea condițiilor climatice (iarnă, vară, climat temperat, tropical

etc.); adaptarea construcțiilor și instalațiilor turistice pentru primirea și accesul la acestea a persoanelor în vârstă și cu deficiențe fizice etc.

- **Amenajarea peisagistică și estetică** a construcțiilor turistice și a siturilor respective (stațiuni, locații mai simple), conferă un aspect atrăgător, estetic și relaxant (parcuri, grădini cu plante ornamentale, ierbacee și arboricole, cascade, fântâni, alei pentru promenadă, foișoare etc.). Aceste amenajări au și alte funcții utile ca: umbrare la o însorire generoasă; protecție contra intemperiilor; mascarea elementelor mai puțin plăcute, neestetice; amortizarea zgomotelor; încadrarea, ca ornament, a aleilor și panoramelor de perspectivă; cunoașterea de către turist a vegetației locale; menținerea unui echilibru climatic în sit etc.

- **Ingineria infrastructurii** trebuie să corespundă normelor internaționale pentru a garanta securitatea și calitatea mediului. Este vorba de respectarea normelor de protecție a mediului în cazul dotărilor de infrastructură generală pentru alimentarea cu apă, energie electrică și termică, tratarea apelor uzate, canalizare, căi de comunicație etc.

- **Ingineria construcțiilor turistice** asigură normele de securitate maximale prin respectarea reglementărilor tehnice de construcție, de rezistență la intemperii și riscuri naturale, de calitate a instalațiilor (de apă, încălzire), de facilitare a circulației în condiții de pericol etc.

Pentru protejarea mediului se face apel la noi tehnologii, ca de exemplu, în hotelărie: încălzirea apei prin energie solară, izolarea termică și sonoră; utilizarea lămpilor electrice cu consum scăzut; instalații de duș și WC cu consum redus de apă, ventilație naturală (în ariile tropicale), extincție automată a luminii în camere etc. În amenajările de mici dimensiuni, cu instalații ecologice (pentru ecoturism), se urmărește tratarea apelor uzate pe loc prin mijloace de asanare individuale, biologice, compacte și care nu degajă mirosuri; compostarea deșeurilor solide; producerea de energie prin centrale eoliene sau celule solare etc.

- **Norme de calitate a echipamentelor turistice.** Sunt definite la scară națională sau regională și se regăsesc în toate structurile de primire turistică (hoteluri, restaurante, baze de tratament etc.) prin norme de clasificare și de întreținere pe baza cărora se obține licența de funcționare la categoria respectivă. Mai mult, sistemul de clasificare pe categorii de confort permite investitorilor să se orienteze în realizarea echipamentelor în raport cu segmentul de piață și serviciile pe care le dorește pentru atragerea clientelei. Acest lucru este valabil în hotelărie, restaurante, agenții de voiaj, mijloace de transport turistic etc.

În România s-au adoptat acte normative privind metodologia, criteriile și normele de clasificare pe categorii de confort pentru toate structurile de primire turistice (OMT 510/2002).

CAPITOLUL V

TIPURI ȘI MODELE DE AMENAJARE TURISTICĂ DURABILĂ A TERITORIULUI

5.1. Tipuri de amenajări turistice

În literatura de specialitate se evidențiază mai multe criterii de clasificare a amenajărilor turistice, ca formă, structură, dimensiune în raport cu resursele turistice, condițiile naturale, cererea turistică etc. (Defert, 1966¹⁰⁾).

În funcție de **dimensiunile și răspândirea lor în teritoriu** se delimitează următoarele categorii: **amenajări univoce** (punctiforme) legate de existența unui obiectiv sau element de atracție turistică (peșteri, castele, mănăstiri); sunt sumare, izolate (cabane); **amenajări plurivoce** într-un ansamblu de condiții care oferă o anumită specificitate (litoralul românesc, arie balneară, munții Bucegi – Valea Prahovei) și iau forma de urbanizări (stațiuni); **amenajări echivoce**, specifice zonelor relativ omogene, dar cu mai multe tipuri de resurse (ariile periurbane); amenajările sunt simple și complexe, localizate în raport cu resursele (lacuri, păduri, sate, mănăstiri etc.) și se fac în raport cu cererea și modul de deplasare la destinația turistică.

În raport cu **natura spațiului geografic și specificul resurselor¹⁰⁾** se evidențiază: **amenajări (stațiuni) balneare, de litoral și munte; amenajarea parcurilor naționale și rezervațiilor naturale; amenajarea ariilor periurbane și rurale, a pădurilor pentru plimbare și vânătoare; a lacurilor pentru pescuit sportiv și agrement; amenajarea siturilor arheologice, centrele istorice urbane, cetăți etc.**

Toate aceste tipuri de amenajări turistice cunosc forme diferite și au în vedere respectarea principiilor generale de amenajare turistică, reglementările legislative interne și directivele organizațiilor internaționale în cazul obiectivelor ce fac parte din Patrimoniul Mondial Natural și Cultural UNESCO (Rezervația Biosferei Delta Dunării, Rezervația Biosferei Pietrosul Rodnei, bisericile cu frescă exterioară din nordul Moldovei, cetățile dacice din Munții Șureanu, cetatea medievală Sighișoara, unele biserici din lemn sau biserici fortificate etc.). De asemenea, pentru zonele naturale protejate amenajările sunt reglementate prin Legea 137/1995, OUG 236/2001 și prin directivele emise de Uniunea Internațională a Conservării Naturii și a resurselor similare (UICN).

¹⁰⁾ OMT, Rapports des expériences des planification dans les six régions de l'OMT, Madrid, 1980; Defert P., La localisation touristique, Edition Gurten, Berne, 1966, citat de Berbecaru, Botez, 1977

5.2. Modele de amenajare turistică

Modelele și soluțiile de amenajare turistică se diferențiază în raport cu natura spațiului geografic și particularitățile potențialului turistic, economic și uman al unui teritoriu, precum și ale cererii turistice și distribuția acestora în timp și spațiu.

În continuare, vom prezenta, succint, câteva soluții și modele de amenajare turistică a stațiunilor turistice montane, de litoral și balneoturistice.

5.2.1. Amenajarea stațiunilor turistice montane

Metodologie și norme tehnice de amenajare

Muntele a reprezentat, din totdeauna, o destinație turistică preferențială pentru o mare parte din populație.

Cererea pentru turismul montan s-a manifestat de la începuturile sale și până la sfârșitul secolului al XIX-lea în sezonul cald. Turismul pentru sporturile de iarnă s-a conturat după anul 1880 în Europa (ca un paleativ al celui estival), a devenit o ofertă de sine stătătoare în perioada interbelică și s-a impus în anii '60 ai secolului XX. În prezent, sporturile de iarnă constituie componenta cea mai dinamică a turismului montan, oferta fiind formată din peste 1000 de stațiuni și centre specializate în turismul de iarnă

iar, cererea mondială a depășit 100 milioane de persoane (Baron, Istrate, 1986; D. Marinescu, 1997, Țigu, 2001).

Practicarea sporturilor de iarnă a căpătat noi dimensiuni, atât prin larga difuziune socială a schiului și multiplicarea locațiilor pentru sporturile de iarnă, cât și prin diversificarea acestora: schi alpin (slalom și coborâre), schiul nordic (schi fond, "schi – randonné", sărituri cu schiurile, biatlon), patinajul, săniușul, schi-bob, bob, snowboard, schi de acrobație etc. Parapanta, delta planul, cicloturismul montan, unele sporturi, extreme completează paleta ofertei hivernale sau estivale.

Această diversificare a ofertelor pentru sporturi de iarnă conduce la amplificarea cererii turistice.

Potrivit unor sondaje¹¹⁾ efectuate de către Institutul de Studii pentru Amenajare Muntelui din Franța, în rândul turiștilor dintr-o serie de stațiuni de munte din Franța, Italia, Elveția, Austria și Germania, mai mult de jumătate din vizitatorii stațiilor respective preferă muntele în sezonul de iarnă. În ce privește modul de distribuire a preferințelor pe diverse activități s-a constatat că:

- În sezonul de vară, circa 65 % din turiști practică drumeția, alpinismul sau sedentarismul și 35 % diverse sporturi: tir, călărie, golf, tenis etc.;
- În sezonul de iarnă, 80 % practică schiul, 6 % patinajul, 4 % alte sporturi de iarnă: săniuș, bob

¹¹⁾ I. Berbecaru, M. Botez, 1977

etc. și numai 10 % drumeția, alpinismul sau sedentarismul.

Se remarcă, așadar, ponderea mare a celor care preferă schiul. Dealtfel, aceste concluzii sunt confirmate și de informațiile statistice ale OMT, privind vacanțele de iarnă¹²⁾. Potrivit acestora în 1976 existau în lume circa 38-40 milioane de schiori, numărul acestora ajunsese în 1985 la 75-80 milioane, iar pentru 1990 era estimat la 100 milioane. Se evidențiază, totodată, ritmurile înalte, 10-12 %, manifestate în evoluția cererii pentru turismul de schi. În ce privește distribuția pe zone geografice și țări, Europa deține primul loc, iar în cadrul acesteia țările din vestul continentului în 1990, se înregistrau 11,7 milioane schiori în Germania, 10,2 în Franța, 7,6 în Italia, 4,7 în Anglia, câte 2-3 milioane în Austria și Elveția. Tot în Europa, o poziție semnificativă au țările nordice și mai recent, cele din est: Cehia, Polonia, Bulgaria. În afara continentului european se remarcă Japonia cu circa 8 milioane de turiști – schiori, SUA și Canada.

Paralel cu creșterea numărului de schiori s-au manifestat importante mutații și în structura celor care practică această formă de turism. Astfel, în urma unor studii, s-a constatat că cea mai mare parte a turiștilor care frecventează stațiunile montane de sporturi de iarnă este

¹²⁾ P. Baron, I. Istrate, Turismul montan de iarnă în Europa, în "Actualități în turism" nr.1/1986; P. Baron, Maria Neder, Aspecte ale cererii și ofertei europene de turism pentru sporturi de iarnă, în "Actualități în turism" nr.5-6/1986.

reprezentată de tineri; de ex. în Franța, 35 % au între 15 și 24 ani și 25 % între 25 și 35 ani; în SUA, 2 din 3 schiori au 30 și mai puțini ani etc. În privința categoriei socio-profesionale, s-a evidențiat faptul că schiorii provin, cu prioritate, din rândul celor cu pregătire superioară, cu un nivel ridicat de instruire. După unele aprecieri, peste 50 % din clientela stațiunilor turistice montane este alcătuită din intelectuali. De asemenea, având în vedere că turismul montan de iarnă are un cost relativ ridicat, cei care practică această formă de turism se situează în categoria celor cu venituri substanțiale.

În stațiunile montane bivalente se întâlnesc diferite categorii de turiști: schiori; turiști "curioși" de a descoperi muntele; turistul contemplativ al naturii și frumuseții peisajului, florei și faunei; drumețul montan; alpinistul, speoturistul; "consumatorul" de animație și sporturi de vară etc. (S.McCool, citat de Țigu, 2001). Pe de altă parte se apreciază că, raportul schiori-celelalte categorii de turiști este de 60-80 % / 40-20 %, ceea ce este important în adoptarea unor strategii privind amenajarea stațiunilor și sugerează proporțiile optime între echipamentele legate de practicarea schiului și activitățile après-schi precum și celelalte dotări de agrement.

Desigur, paralel cu dinamica cererii și mutațiile în structura acesteia, s-au manifestat unele tendințe și în evoluția ofertei. Ele privesc o multitudine de aspecte cum ar fi: amenajarea domeniului schiabil, realizarea telefericelor, organizarea școlilor de schi, crearea de unități

de cazare și alimentație publică adecvate, dezvoltarea mijloacelor și formelor de agrement etc. și se integrează procesului de adaptare a ofertei la cerințele și orientările cererii; totodată, ele se constituie ca punct de plecare pentru amenajările turistice viitoare.

Evaluarea domeniului schiabil reprezintă o componentă importantă a etapei de selecție a teritoriului, întrucât caracteristicile acestuia au un rol decisiv în formularea opțiunii de amenajare a unei zone. Ca atare, alegerea arealelor, deși se face cu respectarea criteriilor generale, se raportează permanent elementelor definitorii ale domeniului schiabil.

În amenajarea turistică a zonei montane condițiile naturale au importanța fundamentală, asigurând calitatea de integrare a amplasamentului în cadrul montan și oferind condițiile prielnice pentru practicarea sporturilor de iarnă, în special a schiului, motivația principală a clientelei turistice.

Componentele factorilor naturali sunt: altitudinea, peisajul, relieful, orientarea versanților, vegetația, poziția în cadrul geografic și evident condițiile de climă, cu accent deosebit pe căderile de zăpadă, grosimea și durata stratului de zăpadă.

Produsul turistic se obține prin prelucrarea condițiilor naturale prin dotare, amenajare și servicii, urmărindu-se cu strictețe protecția mediului ambiant.

Componentele principale ale produsului turistic sunt:

- Domeniul schiabil și dotările aferente (pentru schi, teleferice, restaurant etc.);
- Serviciile de cazare și alimentație în stațiuni;
- Serviciile suplimentare în stațiune;
- Protecția mediului în arealul montan și stațiune.

Domeniul schiabil și dotările aferente – constituie principala preocupare în realizarea produsului turistic și presupune:

- amenajarea pârtiilor de schi, săniuș, bob etc. și a mijloacelor tehnice (tunuri de zăpadă, mașini de întreținut stratul de zăpadă etc.);
- dotarea cu mijloace de transport cu cablu;
- organizarea școlilor de schi;
- amenajarea de unități de alimentație.

Experiența internațională în dezvoltarea ofertei de turism de iarnă a condus la definirea unor principii care să fundamenteze științific și eficient conceptul de stațiune de iarnă modernă. Între acestea amintim:

- a) Fixarea amplasamentului în funcție de condițiile naturale favorabile rezultate din studii și operațiuni de cartare. Altitudinea stațiunii se consideră optimă între 1000 și 1200 m în Munții Carpați dar, se ajunge până la 2500-3000 m în Alpi.

- b) Asigurarea accesibilității stațiunii prin amenajarea unor căi de comunicații moderne și eficiente.
- c) Crearea de condiții optime pentru practicarea schiului, prin amenajarea cu prioritate a domeniului schiabil și a dotărilor specifice.
- d) Capacitatea de cazare a unei stațiuni se stabilește în funcție de capacitatea pâtiilor de amenajat. Pe baza calculelor s-a stabilit că fiecărui loc de cazare trebuie să corespundă minim 6,0 m de pârtie de schi. În cazul unor stațiuni care primesc și fluxuri în week-end, această valoare ajunge la 8,0-8,5 m pârtie/loc cazare.
- e) Concentrarea dotărilor pentru cazare în stațiuni în apropierea pâtiilor de schi, în vederea limitării deplasărilor inutile (piața pâtiilor și a telefericelor).
- f) Conjugarea activității turistice de bază (sporturi de iarnă) cu alte activități menite să sporească interesul și atracția pentru stațiuni (cură balneară, agrement), agrement après-schi ca să le completeze și să le diversifice oferta (fitness, terenuri de sport, dotări culturale).
- g) Pentru fiecare stațiune trebuie aleasă instalația de transport pe cablu cea mai potrivită din punct de vedere al eficienței în exploatare, investiție și rentabilitate. Ideal, este ca o singură instalație

cu debit mare să servească un grup de pârtii unind punctul cel mai de jos cu punctul cel înalt.

- h) Pârțiile pentru turism trebuie separate de cele de performanță, complexitatea pârtiilor fiind în acord cu categoriile de schiori (65 % din suprafață schiabilă pentru turiști este recomandabil să se înscrie între pante cuprinse între 15 % și 30 %). O stațiune modernă va avea pârtii pentru toate categoriile de schiori: începători, grădinițe de schi, școli de schi și pârtii lungi pentru schiorii avansați, medii și buni. Trambulinele și stadioanele de slalom intră de asemenea în dotarea stațiunii.
- i) Orientarea spre nord a pârtiilor de schi este obligatorie până la altitudinea de 1600-1800 m. Pentru specificul Carpaților, unde, în prima parte a iernii – decembrie, ianuarie – și începutul lunii februarie, golul alpin este adesea neprimitor din cauza viscolului și a ceții, trebuie să se asigure suprafețe schiabile retrase între 1000 și 1800 m în zona de pădure.

Un domeniu schiabil amenajat se caracterizează printr-o serie de parametri și anume:

- a) **Lungimea pârtiilor de schi** omologate sau de agrement (L) este deosebit de importantă în stabilirea statutului unei stațiuni de nivel național și internațional. Ea se exprimă în ml. și

reprezintă un indicator de corelație cu mărimea stațiunii, fiind unul din factorii determinanți de echipare.

- b) **Lățimea convențională** (b) a unei pârtii de schi se consideră de 30 m. În cazul acestei lățimi se recomandă un indice de lungimea pârtiei de 6,00 m/loc. cazare. Pentru lățimi de pârtie diferite de lățimea convențională de 30 m se ia în calcul coeficientul de corelație (L) ce variază în limitele următoarelor valori (Institutul de Proiectări Brașov):

Lățimea pârtiei (b) în m	15	20	30	40	50	60	100	150	200	250	350
L	0,50	0,67	1,00	1,33	1,67	2,00	3,53	5,00	6,67	8,33	10,0

- c) **Diferența de nivel** (DH/m) reprezintă lungimea pantei pe care o parcurge un schior de la plecare la sosire și se calculează prin diferență de nivel între cota maximă (de plecare) și cota minimă (de sosire). Se impune în calculul debitului pârtiei de schi prin însumarea coborârilor efectuate de schior.
- d) **Panta pârtiei** exprimată în procente la 100/1000 m, redă dificultatea acesteia în practicarea schiului și se ia în considerare în calculul capacității de primire și a debitului pârtiei.

În dimensionarea stațiunilor montane pentru sporturi de iarnă se utilizează o serie de indicatori primari, care exprimă capacitatea optimă a pârtiilor de schi și a telefericelor (Institutul Proiect Brașov, Institutul de Cercetări pentru turism, 1992):

1. Capacitatea optimă a pârtiilor de schi

Există mai multe variante de calcul pentru acest indicator, reținându-se câteva metode:

$$a) C_o = \frac{Q \times L}{\frac{z}{DH}}, \text{ în care:}$$

C_o = capacitatea optimă a pârtiei

Q = debitul orar mediu în funcție de viteza schiorului (Viteza în km/h) și distanța minimă de siguranță (L_{min} în m) dintre doi schiori

Z = diferența de nivel medie pe care o coboară într-o zi un schior în funcție de tehnica sa

L = coeficientul de corecție a debitului mediu funcție de lățimea pârtiei

DH = diferența de nivel a pârtiei

$$b) C_z = \frac{S}{s} = \frac{b \times \Delta H}{s \times \sin \alpha},$$

în care:

S = suprafața schiabilă (în mp)

s = suprafața destinată unui schior pe zi

$\sin \alpha$ = panta pârtiei

b = lățimea pârtiei

Pentru calcularea valorii "s" se folosesc datele din tabelul de mai jos¹³⁾:

Categoria schiorilor	S (mp)	$\sin \alpha$
- Consacrați	1000	0,30
- Buni	600	0,25
- Avansați	400	0,20
Începători	300	0,15

c) Capacitatea pârtiei (C_z) în raport cu debitul (Q) al instalației de transport pe cablu:

$$C_z = \frac{Q \times K \times T \times \Delta h}{Z}, \text{ unde:}$$

Q = capacitatea orară a telefericului (pers/h)

Z = diferența medie de nivel parcursă de un schior

K = coeficientul de încărcare al instalației

T = timpul de ore de funcționare

ΔH = diferența de nivel a pârtiei

¹³⁾ Best van Alleman, Dimensiunea și determinarea capacității de încărcare a zonelor de schi în revista I.S.R. 6/1978, Wien

2. Debitul pârtiilor de schi

În funcție de panta pârtiei, debitul acesteia este:

Panta pârtiei	Debitul pârtiei (pers/h/m lățime pârtie)
- sub 45 %	9 – 12
- peste 45 %	5 -8

3. Indicatorul de simultaneitate (Cps) exprimă numărul de schiori ce se pot găsi simultan în zona schiabilă, și se deduce din relația:

$$C_{ps} = N_t + N_p + N_a + N_r^{14)}$$

C_{ps} = capacitatea zonei schiabile (număr de schiori)

N_t = număr schiori aflați în teleferice

N_p = numărul schiori aflați pe pârtie

N_a = număr schiori ce așteaptă la rând la teleferice

N_r = număr aflați în afara pârtiilor, în repaos

¹⁴⁾ Salzman A., Bewältigung des Schimassenbetriebes an Schieoftenschul und Sportstättenbau, 3/1971, Wien

4. Capacitatea instalațiilor de transport pe cablu

(C_T) se poate determina prin metode diferite, una dintre acestea este următoarea:

$$C_T = \frac{g \times b}{a}^{15)}, \text{ unde:}$$

C_T = capacitatea orară a telefericelor (pers./h)

g = debitul orar/ m lățime pârtie

b = lățimea pârtiei (m)

a = randamentul telefericului (a mediu = 0,9)

5. Debitul instalației ce deservește pârtia (QT)

$$Q_T = \frac{C_z \times Z}{K \times T \times \Delta H}, \text{ unde:}$$

Q_T = capacitatea orară a telefericului (pers/h)

C_z = număr de schiori/zi

Z = diferența de nivel parcursă de un schior/zi

K = coeficientul de încărcare al instalației

T = timpul în ore de funcționare

ΔH = diferența de nivel a pârtiei

Pentru stabilirea diferenței de nivel parcurse de un schior pe zi (z) se folosește următorul tabel (Proiect Brașov):

Gradul de pregătire al schiorului	Viteza schiorului m/h		Z (m/zi)	
	Curent	Medie pentru calcule	Curent	Medie pentru calcule
consacrați	4000-6000	5000	4000-4500	4000
buni	2000-3000	2500	1500-2500	2000
avansați	1000-1500	1250	800-1200	1000
începători	600-900	675	250-500	500

6. Indicatori sintetici și de corelație

Acești indicatori se utilizează de regulă în compararea și ierarhizarea stațiunilor de iarnă pe plan internațional.

¹⁵⁾ Maurhofer E, An outile of ski area development Method – I.S.R. 5/1978, Wien

- **Capacitatea caracteristică** a mijloacelor de transport (C_c) pe cablu oferă o imagine reală a potențialului instalațiilor în funcție de condițiile concrete ale zonei în care sunt amplasate și reprezintă produsul dintre capacitatea orară (Q) și diferența de nivel (ΔH) a tuturor instalațiilor:

$$C_c = Q \times \Delta H$$

- **Indicatorul privind accesul la instalațiile de transport (A):**

$$A = \frac{L_T}{N_p}, \text{ unde:}$$

L_T = lungimea instalațiilor de transport pe cablu

N_p = numărul locurilor din rețeaua de cazare (operațional pe plan mondial $A = 2,80 - 3,20$)

- **Indicatorul privind gradul de satisfacere a cererii turistice (C_s):**

$$C_s = \frac{Q_T}{N_p}, \text{ unde:}$$

Q_T = capacitatea instalațiilor de transport pe cablu

N_p = numărul locurilor din rețeaua de cazare (operațional pe plan mondial $C_s = 1,25 - 2,00$)

- **Lungimea instalațiilor mecanice de urcat (L_T)** ilustrează gradul de mobilitate a turiștilor în cadrul domeniului schiabil
Lungimea instalațiilor mecanice este direct proporțională cu numărul de turiști care beneficiază de facilitățile acestora.
- **Indicatorul de satisfacere a cererii turistice pentru schi (C_p)**

$$C_p = \frac{L_p}{N_p}, \text{ unde:}$$

L_p = lungimea pârtiilor

N_p = locuri cazare (6-7 m/pat; 8-12 m(pat (pentru week-end)

- **Capacitatea orară (debit orar) a instalațiilor mecanice de urcat (Q_T)** indică numărul maxim de persoane ce pot fi transportate pe pârtie
- **Indicatorul privind potențialul stațiunii din punct de vedere al gradului de dotare cu instalații de transport pe cablu (puterea stațiunii);**

$$P_s = \frac{Q_T \times \Delta H}{N_p} \text{ sau } P_s = \frac{C_c}{N_p}, \text{ unde:}$$

$Q_T \times \Delta H$ = capacitatea caracteristică a mijloacelor de transport pe cablu (Q_T = capacitatea orară și ΔH = diferența de nivel)

C_c = capacitatea caracteristică a mijloacelor de transport pe cablu

N_p = numărul locurilor din rețeaua de cazare; operațional pe plan mondial $P_s = 500-1000$.

- **Capacitatea de cazare necesară domeniului schiabil** (N_p) într-o stațiune de iarnă rezultă din relația:

$$N_p = \frac{N_s}{K_0 \times k_s}, \text{ în care}$$

N_p = capacitatea de cazare a stațiunii

N_s = numărul de turiști

K_0 = coeficientul de influență a week-end-ului (pentru zilele lucrătoare $k_0 = 1$)

k_s = ponderea schiorilor în total turiști (valori relative)

Proporția schiorilor din numărul total de turiști dintr-o stațiune de iarnă variază pe plan internațional între 60-80 %.

În opinia unor specialiști, o determinare a capacității de cazare presupune luarea în considerare a unui număr cât mai mare de variante ale potențialului schiabil și echipamentelor. În acest context, indicatorii exprimând: lungimea pârtiilor și calitatea acestora, raportul metri-pârtie/loc cazare, numărul și calitatea tehnică a mijloacelor mecanice de transport, structura și diversitatea amenajărilor pentru practicarea altor sporturi, atât de iarnă cât și de vară, volumul și gradul de confort al capacităților de cazare și alimentație, originalitatea ofertei și calitatea prestațiilor etc. pot argumenta – prin nivelul lor – cu mai multă precizie, selecție unei zone, privită prin prisma funcționalității sale complexe, și implicit decizia unei amenajări turistice.

- **Indicele de capacitate a zonei schiabile (I_{cs})**

Conform practicilor internaționale, se consideră că o stațiune montană oferă condiții bune pentru amenajări când indicele de capacitate a zonei schiabile (I_{cs}) este de 0,50 – 0,90 pers/loc cazare în sejur și dublu în cazul week-end-ului.

Experiența țărilor europene și a României

Ariile montane se caracterizează prin condiții naturale de mare varietate, care determină atât

posibilitățile de valorificare a potențialului turistic și de amenajare, cât și realizarea căilor de comunicație și a mijloacelor de transport necesare echipării și exploatării stațiunilor turistice. De aceea, în practica amenajărilor turistice montane s-au cristalizat mai multe concepții, soluții și modele în raport, pe de o parte, cu specificitatea condițiilor naturale și economice, particularitățile resurselor turistice și prioritățile din turismul fiecărei țări, iar pe de altă parte, cu ritmul și mutațiile care survin în cererea turistică.

În raport cu elementele definitorii ale ariei montane (condiții naturale și accesibilitate) și distribuirea cererii, se disting două tipuri de amenajări turistice (Bărnănescu, 1975):

- sub forma **punctelor izolate** (puncte de recepție turistică de mici dimensiuni – cabane, complexe turistice), distribuite în jurul masivului (Munții Retezat), de-a lungul văilor (Bârzava, Bistrița Moldoveană, Olt) sau în interiorul acestora (Munții Parâng, Vâlcan, Făgăraș);
- sub forma **stațiunilor** cu o complexitate mare (toate stațiunile montane din țară). Aceste tipuri se pot combina, așa cum se evidențiază în Munții Carpați și Alpi.

În funcție de amplasarea echipamentelor față de masivul montan, în literatura de specialitate (P. Deferet, 1966) se evidențiază trei tipuri de localizări pentru stațiunile turistice și anume:

a) **localizare periferică**, la marginea masivelor montane și în vecinătatea unor localități (stațiunile Durău în Munții Ceahlău, Borșa în Munții Rodna);

b) **localizare terminală**, în zone înalte sau la obârșia unor văi, în afara limitei așezărilor umane (Păltiniș în Munții Cindrel, Poiana Brașov în Munții Postăvaru, Padina în Peștera în Munții Bucegi);

c) **localizare liniară**, de-a lungul culoarelor de vale (stațiunile Sinaia, Bușteni, Azuga, Predeal pe Valea Prahovei (în releu sau șirag) și Lacu Roșu în Munții Hășmașu Mare, Fântânele în Munții Gilău – Muntele Mare (ambele de tip izolat).

Amenajarea turistică a ariilor montane a evoluat în timp ca metodologie de cercetare și proiectare, modele de echipare turistică, conținut și complexitate în procesul de amenajare și exploatare, exigențe ecologice, economice, sociale în utilizarea spațiului și în satisfacerea cererii turistice etc. Specialiștii remarcă în țările alpine patru generații de stațiuni montane fiecare cu o concepție de amenajare bine definită, modele care, în timp, au introdus un număr sporit de elemente de referință, răspunzând, astfel, multiplelor probleme ecologice, economice, juridice și sociale dar și turistice cu care se confruntă acest proces (Cazes et. al., 1993).

Etapă de dezvoltare spontană a stațiunilor
începe cu descoperirea romantică a muntelui, la mijlocul secolului al XIX-lea și se încheie după al doilea război

mondial; acum se cristalizează **prima generație de stațiuni.**

În **prima fază** (până în anii 1920 – 1930), sporturile de iarnă erau timide iar ascensiunile hivernale ocupau un loc neglijabil în activitățile de turism montan. Așezările montane, pastorale, situate pe căi ușor accesibile și într-un cadru natural peisagistic au căpătat treptat, funcții **balneare** (Badgastein în Austria, Bad-Reichenbach în Germania, Saint-Moritz în Elveția, Barrèges, Le Mont-Dore, Luchon, Saint-Gervais în Franța), **climatoterapeutice** (Davos, Crans Montana în Elveția), **de alpinism** (Cortina d'Ampezzo, Courmayeur în Italia, Zermatt și Grindelwald în Elveția, Garmisch în Germania, Chamonix, Pralognan în Franța), **vilegiatură modernă** (Kitzbühel, Gstaad în Austria, Villars, Crans-sur-Sierre în Elveția), **cercetări botanice, glaciologice** (Zermatt etc.). Primele nuclee turistice s-au stabilit în vecinătatea vechilor sate, pe valea sau terasele râurilor cu peisaje spectaculoase, sub formă de cabane private și adesea hoteluri de lux, care iarna rămâneau închise (Saas-Fee, Cervinia, Zermatt, Saint-Moritz).

Sporturile de iarnă, îndeosebi schiul nordic a pătruns din Scandinavia; abia în 1864 la Saint-Moritz (pârtii de săniuțe, de bob – sleight (bob-sanie trasă de cai), curling, piste de coborâre și fond, la Chamrousse în 1878, iar primele cluburi alpine (schi-cluburi) au fost formate în 1896 în Franța.

În faza interbelică, în care activitățile hivernale se grefează pe cele estivale, dezvoltarea stațiunilor se face sub impulsul unei cereri turistice tot mai mari pentru sporturi de iarnă, a unor investitori puternici și a unor noi modele de amenajare „ex nihilo”, la altitudini mai mari, dar fără o planificare a urbanizării. Este ilustrativă stațiunea Megève, construită între 1920-1937, prima stațiune montană profilată pe sporturi de iarnă, unde schiul sportiv alpin interesează mai mult decât viața mondenă și marca de prestigiu a vechii stațiuni. Asemenea amenajări „ex nihilo” de stațiuni funcționale, la altitudini înalte, dar fără o planificare a urbanizării apar în Italia (Cervinia, Sestrières), Spania (La Molina în Catalonia), Franța (L’Alpe –d’Huez, Val d’Isère, Mèribel, La Revard etc.). Stațiunea Val-d’Isère, realizată la 2035 m, a avut, în prima fază, o ofertă predominant estivală iar, în a doua etapă de construcție, după 1935, a căpătat o orientare către sporturile de iarnă și de dezvoltare spre altitudini înalte, cuprinzând și aria ghețarilor din vecinătate, care a fost echipată pentru practicarea schiului de vară. Așa s-a dezvoltat și stațiunea Chamonix, unde în anul 1924, s-au organizat primele Jocuri Olimpice de Iarnă profilate pe discipline nordice.

Stațiunile montane din prima generație aveau unele caracteristici comune: amenajare și dezvoltare anarhică, coordonarea din partea comunității locale, chiar dacă responsabilitățile administrative erau puțin definite; finanțare și gestionare ambigue; un echipament recreativ diversificat și rafinat (piste de schi și săniuțe, teleferice,

patinoare, trambuline de sărituri, cazinouri, teatre, terenuri de sport și joacă pentru copii etc.); structuri luxoase de cazare; un sezon dublu (bisezoniere) cu un extrasezon limitat la 3 – 4 luni; dezvoltare urbană (câteva mii de locuitori) cu o infrastructură feroviară și rurală bine utilată.

Etapa de dezvoltare planificată și integrată a stațiunilor montane

După cel de-al doilea război mondial, se remarcă un mare entuziasm pentru sporturile de iarnă, amplificarea și întinerirea cererii, creșterea rapidă a structurilor de cazare și comerciale private, investiții accelerate spre arii montane, mare interes din parte organismelor și întreprinderilor de anvergură, publice și private.

Apar stațiunile de **generația a doua**, concepute după modele noi de amenajare globală ce vizează punerea în valoare a întregii zone montane de mare altitudine (piste de schi, teleferice, echipamente de cazare, comerciale și de divertisment). Aceste stațiuni au o dotare complexă, o amplasare rațională și funcțională a echipamentelor și toate componentele se integrează într-o structură urbană bine conturată. Dar, apar și aspecte negative ca cele speculative de terenuri care blochează inițiativele locale, urbanizare necontrolată, apariția stațiunilor satelit, pierderea controlului de către administrația și comunitățile locale, lipsa de protecție ecologică și socială în aria montană etc.

Generația a doua se regăsește în stațiuni ca Verbier – Elveția, dezvoltată „ex nihilo” începând din 1950 (1000 paturi), până în 1975 (2000 paturi), Courchevel (3000 paturi), Méribel – les – Allues, Serre – Chavallier, Les Deux – Alpes în Franța.

Stațiunile din generația a treia sunt realizate în aceeași viziune integratoare, dar sunt de mari dimensiuni, au o funcționalitate complexă, planuri de amenajare mult mai coerente și o cunoaștere mai sistematică a ariei montane amenajabile.

În Franța s-au construit după 1961 peste 15 stațiuni¹⁶⁾, care au trăsături comune în ceea ce privește concepția de amenajare.

Sunt concepute pe baza unor proiecte economice și financiare de anvergură națională, în cadrul programului „Plan Néige” (1960-1970) și crearea SEATM (Serviciul de Studii pentru Amenajarea Turistică a Muntelui), în care s-a propus realizarea a 150000 paturi în 23 stațiuni noi și 20 stațiuni vechi.

Prin organisme CIAM¹⁷⁾ și SEATM s-a creat o colaborare (parteneriat) între colectivitățile și autoritățile locale și promotorii investițiilor și instituțiilor specializate în elaborarea proiectelor (societățile de proiectare și

¹⁶⁾ La Plagne, Super-Dévoluy, Avoriaz, Flaine, Les Arcs, Les Ménuires, Le Corbier, Val-Thorens, Tignes, Vars, Pra-Loup, La Foux-d'Allos, Orcières-Merlette, Isola 2000, Les Karallis, Risoul etc.

¹⁷⁾ Comisia Interministerială pentru Amenajarea Turistică a Muntelui

amenajare care controlează spațiul construit, realizează toate echipamentele turistice și uneori le exploatează – Les Arcs, Flaine, Isola 2000), în scopul realizării unui echilibru între interesele locale și generale.

Fiind stațiuni integrate de altitudine (alpine), dotarea tehnică este foarte importantă ca densitate și diversitate a telefericelor în vederea practicării unui schi sportiv intensiv și a realizării unei corelări între puterea mecanică de transport și capacitatea de cazare.

În stațiuni se remarcă o proporție ridicată a unităților de cazare cu capacități mici, realizate într-o concepție arhitecturală unitară și la o categorie de confort ridicată, iar structurile hoteliere mari au o pondere redusă (10 – 20 %).

Spațiul amenajat are o organizare stereotipă cu o zonare funcțională foarte severă. Pistele de schi și telefericele se realizează pe versanții nordici sau cu expunere favorabilă iar celelalte echipamente pe ariile înșorite, de la baza pantelor și pe terenurile plate. De asemenea, există o separare netă a circulației pietonale și a schiorilor de circulația automobilistică iar parcările sunt periferice. S-a conceput o schemă generală, unipolară, de amenajare a unei stațiuni, cu un centru puternic ce grupează elementele vieții colective (cazare, comerț, restaurante și baruri, divertisment, sport, jocuri pentru copii) și ieșirile spre locurile de adunare a schiorilor la baza („în piața”) telefericelor și pârtiilor de schi. Se remarcă o „înmugurire”, o expansiune sub formă de „centre satelit”, în

amonte sau în aval de stațiunea mamă (ex. Les Arcs) ca și stabilirea de legături prin teleferice pentru schiul comun „de joncțiune” între stațiunile apropiate; prin dezvoltare punctuală se trece, gradual, la amenajarea de ansamblu a masivului montan, integrând mai multe văi cu versanții lor schiabili (La Grande – La Plagne, Flaine și mai ales stațiunile de pe cele Trei Văi (Trois Vallées): Courchevel, Méribel, Les Ménuires, Val-Thorens).

Concepția franceză de amenajare complexă planificată și integrată s-a impus și în alte țări cu tradiție în turismul de iarnă, ca: Elveția (Anzère), Italia, Austria, dar și în țări mai nou lansate în sporturi de iarnă ca Spania, Polonia, Serbia, Slovenia, Slovacia, fie pe alte continente Iran, Liban (Le Cédres) în Asia, Maroc, în Africa și chiar în SUA (Lake-Placid, Squaw – Valey) și Japonia (Sapporo).

Dar, această concepție are și efecte negative pentru aria montană amenajată, ca: abandonarea activităților agricole, urbanizarea excesivă, speculații funciare, disparități demografice, neglijarea activităților turistice estivale, eludarea controlului și coordonării din partea comunităților locale etc.

După anii '70, sub impulsul cererii turistice și al impactului turismului asupra mediului montan se caută noi modele de amenajare turistică luând în considerație experiența etapelor anterioare și apar **stațiunile din generația a patra**.

Această fază de amenajare este specifică țărilor alpine (Franța, Italia, Elveția, Austria) și are la bază o nouă

concepție și anume: amenajarea controlată și progresivă în contextul general de protejare a domeniului montan fizic și umanizat (ecologică, economică și socială). Stațiunile sunt amplasate la altitudini medii și mici și în apropierea unor așezări umane cu resurse variate. S-a trecut chiar la remodelarea unor stațiuni din Austria – Innsbruck, San-Anton, Kitzbühel, sau Franța – Chamonix, Avoriaz.

Concepția de amenajare a stațiunilor din această generație are la bază următoarele principii fundamentale: asigurarea dezvoltării economice și sociale echilibrată a regiunii montane prin orientarea beneficiilor din turism spre alte sectoare economice (ex. servicii, comerț); pregătirea și stabilizarea forței de muncă etc.; asigurarea dezvoltării echilibrate a investițiilor din turism; creșterea rolului organismelor regionale și locale în planificarea, dezvoltarea și gestionarea activității de turism; protejarea intereselor locale prin limitarea investițiilor din afară; dezvoltarea economiei locale și utilizarea forței de muncă indigenă; protejarea și ameliorarea mediului natural și umanizat; dezvoltarea unei activități turistice echilibrate, complexă și optim distribuită în spațiu, care să cuprindă mai multe centre mici de recepție (pentru a nu conduce la suprasaturație și dezechilibre în mediu); diversificarea sporturilor de iarnă în coexistență cu activitățile estivale, cu alte forme de divertisment sau atracții tradiționale.

Stațiunile montane oferă o paletă largă de dotări și acțiuni de agrement care satisfac cerințele turiștilor. Nu lipsesc dotări ca piscinele acoperite și în aer liber; sălile de

sport; fitness-ul cu saună, piscină, sală de gimnastică, masaj; patinoarele naturale și artificiale; terenurile de sport, centrele de echitație, discotecile etc. Sporturile de iarnă au o largă diversificare: schi, schi fond, schi în circuit, schi bob, heli-schi-sport (Norvegia), bob, bobsleigh, patinaj. Programele de manifestări cultural-artistice și sportive sunt foarte bogate și proprii fiecărei stațiuni.

Țările alpine dețin cea mai mare și mai complexă ofertă de turism din lume: 212 arii turistice majore cu 638 de stațiuni și centre turistice cu oferte specializate în sporturile de iarnă, dar și cea mai voluminoasă cerere și circulație turistică internațională de profil. Între acestea Austria ocupă primul loc cu 278 de stațiuni și centre de schi și absoarbe circa 1/3 din cererea internațională; Elveția cu 119 stațiuni și 25 % din cererea acoperită se situează pe locul doi; Italia, după numărul de stațiuni (150) urmează Austria, dar ca circulație turistică este pe locul trei; Germania - principala piață emitentă a Alpilor (14-15 mil./an schiori) -, rămâne cu ultimul loc ca ofertă, prin cele 56 de stațiuni din generația I mai puțin dezvoltate. Franța cu cele 35 de stațiuni ultramoderne, care se alătură celorlalte sute, mai vechi, ocupă locul I în Europa ca ofertă pentru sporturi de iarnă (D. Marinescu, 1997).

Echiparea pentru practicarea sporturilor de iarnă este de mare anvergură: pârtiile pentru schi alpin însumează peste 450 kmp în Germania, 1050 kmp în Austria, 1350 kmp în Italia, 950 kmp în Elveția și 1900 kmp

în Franța; pârtiile pentru schi fond măsoară 1000 km în Elveția, Italia și Germania, circa 2500 km în Franța și peste 9500 km în Austria. Telefericele dețin circa 2/3 din totalul mondial (Austria 3696, Franța 3033, Italia 2156, Elveția 1534, Germania alpină 1274 (Cazes et al. 1993).

1. Stațiuni incluse în circuitul concursurilor sportive de iarnă, de anvergură internațională

În Tabelul nr.1, redăm, spre exemplificare, dotarea tehnică a domeniului schiabil amenajat din câteva stațiuni montane din țările alpine, diferențiate în ceea ce privește capacitatea de cazare pentru a se surprinde nivelul de dotare și corelațiile care se stabilesc între principalii indicatori tehnici amintiți în capitolele anterioare.

Pârtiile de schi sunt, în general, de toate categoriile de dificultate, predominând cele ușoare și medii iar telefericele acoperă toată gama: telecabine, telegondole, telescaune și teleschiuri, pondere mare având telegondolele și telescaunele.

Tabelul nr.

Dotarea tehnică a unor stațiuni turistice din țările alpine

[illegible]

1.	Chamonix 1	1035-3842	37.000	55	172		40	44	46.000
2.	Courchevel 1	1100-2750	32.500	91	180		50	65	54.000
3.	La Plagne	1200-3250	30.000	107	200			131	89.000
4.	Méribel 1	1400-2700	39.000	91	180		50	43	47.000
5.	Val d'Isère 1	1815-3500	19.000	127	300		15	101	45.000
GERMANIA									
1.	Berchtesgaden	480-2700	25.400	11	40		57	29	21.000
2.	Obersdorf 1	843-2224	17.000	43	42	13	80	26	21.000
3.	Garmisch Partenkirchen 1	720-2996	10.500	39	73		32	54	45.000
ITALIA									
1	Cortina d'Ampezzo	1224-3000	22.500	62	160		74	52	35.000
2	Madona di Campiglio 1	1500-2500	30.000	62	160		28	31	38.000
3	Velgardena 1	1256-2680	16.000	80	150		70	86	65.000
4	Courmayer 1	1224-3470	19.695	33	100		32	32	24.000
5	Cervinia 1	2050-3500	4.300	44	120		7	25	19.000

Sursa: Date după D.S.V. – Atlas Ski Winter, 1997, Deutscher Skiverband

Țările alpine constituie, astfel principala destinație montană a lumii, aici înregistrându-se, în fiecare an circa 100 milioane sejururi iar cheltuielile turistice realizate cu această ocazie reprezintă un sfert din cele mondiale (B. Debasbieux, citat de Țigu, 2001). Se remarcă faptul că un sfert din totalul sejururilor realizate aparțin turiștilor europeni (vezi Tabelul nr.2).

Tabelul nr.2

Principalele fluxuri turistice europene în stațiunile din Munții Alpi

Nr.c rt	Țara de proveniență	Nr. turiști (mil.)	Principalele țări de destinație
1.	Franța	4,9	Franța, Elveția, Italia
2.	Germania	4,7	Austria, Elveția, Italia, Franța
3.	Italia	3,5	Italia, Franța, Austria
4.	Elveția	2,9	Elveția, Franța
5.	Austria	2,3	Austria. Elveția, Franța, Italia
6.	Benelux	1,5	Franța, Austria. Elveția
7.	Spania	0,7	Spania, Franța
8.	Marea Britanie	0,5	Franța, Austria, Elveția, Italia

Sursa: G.Țigu, Turismul montan, Ed. Uranus,

2001

Stațiunile alpine au cele mai moderne și diverse dotări pentru sporturile de iarnă și agrement – divertisment cultural, care satisfac motivațiile tot mai variate ale turiștilor; între acestea amintim: pârtii de săniuțe, și schi-bob, piste de snowboard, schi nocturn, schi acrobatic, piste de curling, patinoare naturale și artificiale, piste pentru patinaj viteză, pârtii pentru sănii trase de câini, monoschi, centre pentru parapantă și delta plan, piscine și saune, inclusiv în hotel, săli de tenis și squash, centre fitness, săli popice și biliard, cluburi de incintă, complexe sportive în aer liber, săli multifuncționale pentru sporturi, săli de concerte, cinematografe, discoteci, grădinițe pentru schi, școli pentru schi copii, școli pentru schi adulți etc. (DVS – Atlas Ski Winter, 1997).

În **România** amenajarea pentru turism a ariei montane a început de la sfârșitul secolului al XIX-lea, odată cu înființarea primelor asociații și societăți turistice montane (Trinitatea Vremelnică” 1869, Societatea Carpatină “Sinaia” – 1893 etc. în România, Societatea Carpatină Ardeleană a Turiștilor (SKV) – 1881, în Transilvania etc.). De activitatea acestora se leagă construirea primelor case de adăpost, refugii și cabane (Negoiu, Godeanu și Piatra Craiului în 1881, Valea Mălăieștilor, în Bucegi în 1882, Postăvaru în 1883 etc.), ca și prima stațiune montană Păltiniș în 1894.

Ulterior, în perioada interbelică, s-au dezvoltat stațiunile Sinaia, Bușteni, Lacul Roșu, Predeal și Cheia iar, în ultimele trei decenii, au fost create și dezvoltate altele noi, ca: Poiana Brașov, Borșa, Semenice, Stâna de Vale, Vidra, Voineasa, Durău, Azuga, Pârâul Rece, Fântânele, profilate pe odihnă, recreere, drumeții montane și practicarea sporturilor de iarnă. Acestea au fost echipate cu pârtii pentru schi alpin și fond (peste 75 de pârtii cu circa 103 km lungime), pârtii artificiale, teleferice (65 cu 78 km lungime și un debit orar de 35000 pers./h) alte dotări mecanice moderne (tunuri pentru fabricat zăpada artificială, mașini de prelucrat zăpada), de agrement și sport, școli de schi, de alpinism etc. Stațiunile montane și cele 148 de cabane turistice însumează peste 40.000 de locuri de cazare în hoteluri, vile, campinguri, sate de vacanță, căsuțe și bineînțeles, în cabane. Se remarcă prin capacitățile de cazare și echiparea pentru sporturi de iarnă stațiunile Sinaia (peste 4000 locuri), Predeal (circa 4000), Poiana Brașov (peste 3000), Bușteni, Voineasa, Vidra, Durău, Semenice, Fântânele etc.

5.2.2. Amenajarea turistică a stațiunilor de litoral

Metodologie și norme tehnice de amenajare

Litoralul este recunoscut ca destinație turistică de aproximativ două secole. De asemenea, prezintă o

complexitate de potențial turistic cu componente naturale (plaje stâncoase și nisipoase, apa mării, bioclimat, peisaje de faleză muntoasă, de platou sau ale insulelor din larg, uneori și factori naturali de cură (vezi România, Italia, Franța, Crimeea, etc.) dar și create de om (dotări portuare, așezări rurale și urbane ca și echipamente turistice) sau cultural istorice.

Dar, litoralul prin poziția sa la interferența mare-uscat, configurația și dimensiunile plajei (de regulă îngustă și limitată ca suprafață) este un mediu fragil, atât, datorită dinamicii intense a proceselor marine, care conduc la modificări continue și uneori profunde (vezi plaja Mamaia și faleza de la Saturn) cât și presiunii exercitate din partea turiștilor. Toate acestea sunt elemente de bază în găsirea modelelor adecvate de amenajare și organizare a spațiului pe litoral.

Motivațiile cele mai diverse din partea turiștilor (cura heliomarină, plajă, odihnă, sporturi nautice, divertisment și chiar cură balneară) sunt oferite de litoral și de aceea, acesta reprezintă atracție deosebită, îndeosebi pentru turiștii din țările nordice, Germania, Austria, Anglia, Elveția. După statisticile OMT țările europene și nord africane riverane Mării Mediterane înregistrează peste 1/3 din circulația turistică mondială (în Franța litoralul deținea peste 47% din înnoptările înregistrate în țară, iar în Italia

peste 90%)¹⁸⁾. Desigur că destinații importante sunt și coastele californiene sau estice ale Americii de Nord, insulele Americii Centrale, iar Asia de Sud Est și Pacific - Australia s-a impus recent în turismul estival. Aceste solicitări au condus la realizarea de echipamente turistice de mare anvergură, care conduc, în parte, la degradarea litoralelor respective.

Pe plan mondial se remarcă și unele modificări în cererea turistică, modificări ce interesează pe ofertanții produsului turistic „litoral” și care gândesc noi modele de amenajare, remodelarea ofertei actuale și crearea unor echipamente turistice adecvate. Între acestea amintim:

- mutația spre turismul individual și familial în dauna celui de grup, ca o consecință a acestui fenomen și coroborată cu nevoia de mai multă „independență” în timpul sejurului, apare cererea de hoteluri și vile – apartamente, case de vacanță, a doua reședință, camping - caravanning;
- diversitatea ofertei pentru toate categoriile de turiști, atât în ceea ce privește cazarea (campinguri, sate de vacanțe, bungalouri etc.) cât mai ales în ceea ce privește mijloacele de agrement;
- dezvoltarea și diversificarea animației, a dotărilor și activităților recreative și sportive în dauna plajei, respectiv a sporturilor, mai ales a celor nautice (iahting, schi nautic, plonjări submarine, surfing, etc.) ceea ce obligă la

¹⁸⁾ Date Statistice Organizația Mondială a Turismului, Madrid

înființarea de cluburi nautice, școli de navigație, centre de schi nautic, de surfing, porturi de agrement, organizarea de regate, croaziere, așa cum se remarcă în țările cu un turism de litoral dezvoltat; dar nu sunt uitate nici terenurile de tenis, de minigolf, manifestările cultural-artistice, cazinourile, bowlingurile, centrele de echitație, forme de divertisment pentru toate vârstele și categoriile de turiști;

- extinderea centrelor pentru naturism (în lume fiind peste 25 milioane de aderenți la naturism, din care peste 9 mil. sunt în Germania și 3 mil. în țările scandinave, piețe tradiționale și pentru țara noastră), aceasta presupune amenajări adecvate (separarea plajei, dotări specifice) și densități reduse ale turiștilor;

- solicitarea de complexe de turism gen „sate de vacanță” sau sub formă de „cluburi de vacanță” – „Club Mediteranee”, spre exemplu, unde toate serviciile pentru petrecerea sejurului se realizează cu personal propriu în interiorul acestora.

De sigur că, amenajarea acestor echipamente și structuri de primire ca și realizarea programelor turistice vor avea la bază studii de marketing, de fezabilitate, date statistice privind cererea etc.

Amenajarea litoralului, modelul și dimensiunile echipamentelor se fac în concordanță cu elementele

cadrului natural și socio-economic: plajă (lungime, lățime, orientare, panta de imersiune în mare, acces, faleză, etc.), apa mării (adâncime, salinitate, valuri, temperatură, prezența animalelor periculoase pentru om etc.), bioclimatul, curenții de aer și maritimi, amplasamentele industriale, portuare, etc. Dimensionarea amenajărilor se face în baza unor norme convenționale diferite de la o țară la alta; mp suprafața de plajă sau m.l. țărm/pat, fie număr de paturi/ha suprafață total amenajată. Dar, dimensionarea se poate face și indirect prin calcularea numărului de turiști care pot fi reținuți pe o plajă prin exploatare intensivă, moderată și extensivă a acesteia.

Amenajarea litoralului francez se sprijină, în general, pe o normă de 600-800 vizitatori pe hectar de plajă, la o lățime de 50 m de la țărm, iar numărul locurilor de cazare reprezintă 2/3 din capacitatea de primire a plajelor. În zona Languedoc-Roussillon revin circa 12,5-16,7 mp de plajă pentru un turist (Lagertz P. citat de Delia Popescu, 2001).

Unele studii de specialitate arată că valorile optime ale acestor norme se situează la 2 mp plajă (nisip) + 8 mp teren pentru un loc de cazare; 5-6 mp până la 8 mp plajă/loc cazare sau 100 paturi/ha suprafață total amenajată (Studii privind normele de utilizare a resurselor turistice, pr. 6363/1978, Institutul Proiect București).

Prin HG 107/1996 s-au stabilit „Normele privind utilizarea turistică a plajei litoralului Mării Negre”, în care, pentru plajele de calitate superioară, categoria „3 Delfini”

suprafața minimă asigurată este de 4 mp/persoană, iar pentru plaja de calitate medie „2 Delfini” de 3 mp/persoană.

Prezentăm, în continuare o sinteză privind indicatorii de care se ține seama în dimensionarea stațiunilor de litoral, cu referire la România, realizată de Institutul de Cercetări pentru Turism (1992)¹⁹⁾:

Capacitatea plajelor, față de care se stabilește mărimea stațiunii, este determinată de următorii parametri:

- a) suprafața exploatabilă sau amenajabilă;
- b) numărul de vizitatori pe mp de plajă sau ml de țărm;
- c) simultaneitatea prezenței pe plajă a vizitatorilor potențiali.

Suprafața exploatabilă a plajelor este determinată de condițiile concrete ale configurației și cadrului natural de ansamblu. În acest sens pe litoralul românesc al Mării Negre se disting următoarele situații:

- țărm cu plajă nelimitată în exterior de elemente naturale Mamaia;
- țărm cu plajă delimitată de faleze, lacuri, zone mlăștinoase, dune de nisip, vegetație etc. (Mangalia, Saturn, Venus);
- țărm fără plaje, dar la care, fundul mării este ușor accesibil și puțin adânc, în

¹⁹⁾ Indici de corelare a capacității de dotare pentru prestațiile turistice în funcție de resurse și cererea turistică, ICT, 1992, coordonator V. Glăvan).

care pot fi realizate plaje artificiale (cap Aurora, Jupiter).

Din experiența internațională²⁰⁾, se constată că o exploatare efectivă a plajei se poate face pe o lățime de circa 50 m, terenurile situate mai în adâncime fiind în general ocupate cu alte amenajări ca: jocuri de plajă, umbrare, vestiare și plantații, ceea ce se remarcă și pe litoralul nostru (Mamaia, Neptun, Eforie Nord). Plajele cu lățimi de peste 100 m contribuie la sporirea gradului de confort, asigurând menținerea cadrului natural - vegetație de protecție, dune de nisip, zone adăpostite de vânt etc. – fără a spori însă gradul de eficiență la peste 50 m distanță de la apă (de exemplu Mangalia).

Un element important în amenajarea litoralului în reprezintă „capacitatea optimă de primire”, adică pragul fizic (și biologic), care, depășit, conduce la degradarea plajei și a apei și totodată, la insatisfacția turiștilor.

Capacitatea optimă de primire

Numărul de vizitatori sosiți pe plajă este un indicator determinant atât pentru stabilirea capacității plajei și implicit a stațiunii, cât și pentru fixarea nivelului de confort în zona de plajă sau a categoriei de utilizare. Prin aceasta se exprimă atât nivelul de ocupare al plajei în

²⁰⁾ Plajele Rimini, Catolica, Lido, Ravena, Lido di Venezia, Lido di Roma, La Ostia în Italia, La Grande Motte în regiunea Languedoc în Franța, Ostende în Belgia și plaja de lângă Haga în Olanda

raport cu lăţimea acesteia cât şi ocuparea mării, ocupare foarte variabilă în funcţie de configuraţia şi adâncimea fundului acesteia.

Nivelul de ocupare a plajei este, deci, condiţionat de suprafaţa acesteia (lăţime, lungime) ca şi norma de spaţiu afectat unui vizitator (mp sau ml). Astfel capacitatea optimă a plajei se stabileşte după formula:

$$C_o = \frac{S/L}{N},$$

unde:

C_o = capacitatea optimă potenţială (vizitatori)

S = suprafaţa plajei (mp)

L = lungimea ţarmului cu plaje (ml)

N = norma de spaţiu afectat unui vizitator în mp (NP) sau ml (NT), în raport cu modul de folosire a plajei, şu cu lăţimea acesteia sau lungimea ţarmului (cu plajă îngustă).

Experienţa ţării noastre şi a ţărilor cu turism de litoral dezvoltat, permite să luam în considerare următoarele norme de spaţiu pentru plajă sau linie de ţarm:

adică:

$$N_p = \frac{S \text{ mp plaja}}{\text{mp/vizitator}}$$

şi

$$N_l = \frac{L \text{ ml ţarm}}{\text{ml/vizitator}}$$

Această normă este condiționată de gradul de utilizare a plajei, astfel:

- ocuparea intensivă, când se consideră că plaja nu este ocupată cu alte activități, în afară de cele de cură heliomarină, plajă și amenajările accesorii (umbrare, șezlonguri etc.);
- ocuparea medie, când se iau în considerare, în general, aceleași condiții ca mai sus, dar sunt și unele amenajări reduse;
- ocuparea largă (extensivă), în situația plajelor a căror lățime depășește 80-100 m și unde, în partea depărtată de țărm (exterioară), se amenajează dotări pentru sport, agrement, alimentație publică, plantații de protecție etc.

În acest sens, normele sunt următoarele:

Tabelul nr.3

Gradul de utilizare	Np (m ² vizitator)
- intensivă	4 - 6
- medie	6 - 8
- largă	8 - 12

$$C_o = \frac{S_{mp}}{N_p \cdot mp} \quad \text{deci} \quad C_o = \frac{10.000 \cdot mp}{4 \cdot mp} = 2.500 \text{ turiști la o plajă utilizată intensiv}$$

Această normă este diferențiată și în raport cu dimensiunile (lățimea) și gradul de utilizare a plajei (tabelul nr.4).

Tabelul nr.4

Tipul de plajă	MI/ vizitator		
	Gradul de utilizare		
	Intensivă	Medie	Largă
Îngustă – 10-20 m lățime	3	5	este neeconomicoasă
Medie – 21 – 60 m lățime	3-5	5-7	6-10
Largă – 61 – 100 m lățime	5-7	8-10	10-15 ²¹⁾

$$Co = \frac{Lm}{Nt ml} \text{ deci } Co = \frac{10.000 m}{5 ml} = 2.000 \text{ turiști la o exploatare medie}$$

Simultaneitatea prezenței vizitatorilor pe plajă

Se stabilește luând în considerare faptul că durata medie a unei ședințe de plajă în luna iulie, în condițiile climatului marin românesc, este aproximativ, de 3-4 ore și că intervalul optim de plajă în aceeași lună, se extinde pe o perioadă de 7-8 ore (între orele 9.00 – 17.00). Se

²¹⁾ Nu se recomandă deoarece se aglomerează fâșia de plajă de lângă apă

apreciază că în condițiile țării noastre, sporul de capacitate zilnică a plajelor, rezultat din nesimultaneitatea prezenței pe plajă a vizitatorilor este exprimat prin **Indicele de simultaneitate** (I_s) egal cu $1/3$ din numărul de vizitatori potențiali în funcție de condițiile specifice locale, de profilul stațiunii și de nivelul de dotare a acesteia cu echipamente și amenajări pentru cură și tratamente, activități cultural recreative și sportive, care pot constitui pentru vizitatorii stațiunii atracții turistice suplimentare.

În urma cercetărilor efectuate de specialiștii din balneologie și de către cei din domeniile adiacente, în perioada considerată optimă pentru plajă rezultă că indicele de simultaneitate (I_s) poate să varieze între 1,25 și 1,35 sau chiar 1,40.

Capacitatea zilnică a plajei, exprimă numărul de vizitatori ce pot folosi zilnic plaja, număr pe baza căruia se stabilește mărimea stațiunii și în special capacitatea dotărilor și amenajărilor acesteia. Se calculează astfel:

$$C_z = I_s \times C_o, \text{ unde:}$$

C_z = capacitatea zilnică a plajei;

I_s = indicele de simultaneitate (variabil de la 1,25 – 1,35 sau chiar 1,40 în raport direct cu nivelul de dotare și echipare a stațiunii);

C_o = capacitatea optimă potențială a plajei, stabilită pe baza normei de suprafață oferită unui vizitator (N_p)

sau a normei de lungime de țărm necesar unui vizitator (N_t), astfel:

$$C_o = \frac{\text{Suprafața plajei (S mp)}}{N_p \text{ mp}} \quad \text{sau}$$

$$C_o = \frac{\text{Lungimea de țărm (L ml)}}{N_t \text{ ml}}$$

Experiența europeană și a României

Tipologia amenajărilor de litoral este condiționată de o multitudine de elemente de ordin natural, social, funcțional-instituțional, legislativ etc., ca și de strategia de dezvoltare a acestei forme de turism specifice fiecărei țări.

Dacă cele trei criterii generale avute în vedere în amenajarea și echiparea stațiunilor de litoral: gradul de ocupare a spațiului, caracterul spontan sau voluntar al echipamentelor turistice, caracterul punctiform sau continuu al amenajărilor, definite de Yvette Barbaza (Cazes et. al, 1993), au rămas de actualitate, concepțiile de amenajare a litoralului au evoluat în timp, în sensul globalizării și integrării crescânde în funcție de modificările survenite în cererea turistică, de exigențele de organizare a spațiului, de progresul tehnologic și pârghiile financiare, de internaționalizarea conceptelor și a turismului.

În literatura de specialitate se evidențiază mai multe faze de amenajare a litoralului și modele de realizare a stațiunilor de litoral (Cazes et al. 1993).

În **faza de pionierat a amenajărilor turistice**, litoralul ca destinație de loisir a fost valorificat prin amenajări simple, izolate (punctiforme), ca locuințe particulare, fie reședințe de vacanță private sau închiriate (vezi Nice și Hyères în 1750, Franța și Brighton 1789, Anglia). Mai târziu, după 1880, au apărut primele stațiuni, inițial cu destinație balneară, realizate din inițiativa unor persoane private (famillii regale sau aristocrate, bancheri, oameni de afaceri, scriitori și artiști la modă etc.) și societăți imobiliare. Locațiile preferate erau țărmul mării cu coline în amfiteatru și vedere la mare (Nice, Cannes, Monaco, Taormina), în locuri izolate – peninsule, capuri, insule, promontorii (Antibes, Villafranche, Giens în Franța, Santa Margherita, Sorrento, Capri, Ischia în Italia, etc.). Se caracterizează printr-o concepție spațio-funcțională unitară, care răspunde unei omogenități sociale în rândul turiștilor cu posibilități financiare foarte mari: vile în stil victorian, palate, hoteluri luxoase, care deja formau lanțuri hoteliere după primul război mondial, cazinouri, cluburi de golf sau polo. Se disting trei tipuri de amenajări: **cele simple**, clădiri individuale și hoteluri pe versanții însoriți și în centrul unor vaste parcuri; al doilea, mai complex, constă în **lotizarea destinațiilor de rezidență** și crearea pe țărm a unor vaste bulevarde cu palate, vile, hoteluri, centre comerciale, de divertisment, uneori, adevărate cartiere turistice în vechile

așezări; un stadiu mai elaborat este al **construirii stațiunii** „ex nihilo” pe locații mai puțin sau deloc valorificate. Societățile imobiliare în asociere cu bancheri și oameni de afaceri lotizează și comercializează terenurile construibile dar și construiesc veritabile „stațiuni integrate” cu echipamente de cazare, comerciale și de distracție, cu spații verzi și parcuri, toată echiparea și activitatea fiind reglementate arhitectural și urbanistic. Aceste stațiuni prin complexitatea lor se disociază de construcțiile și spațiile de loisir din vecinătate, iar ca exemple cităm stațiunile Deauville – Franța, Viarregio, Rimini – Italia, Scarborough, Bournemouth – Anglia, Knokke – Zoute – Belgia, Zandvoort – Olanda etc., care se consideră „orașe de loisir”.

După anul 1950, începe faza de **urbanizare turistică** a litoralelor, cu amenajări grupate în ansambluri urbanistice dezvoltate liniar de-a lungul țărmului și cu o amplasare anarhică a imobilelor și echipamentelor. Această dezvoltare este determinată de amplificarea circulației turistice pe litoral (prin turismul de masă); sporirea gradului de motorizare și dezvoltarea infrastructurii rutiere de litoral (vezi „panglicile rutiere litorale” – „ruban rutier litoral” în Spania, Franța și Italia); dezvoltarea neînfrânată a investițiilor și a imobilelor turistice proprietate privată sau publică și deci a speculațiilor financiare și imobiliare, ceea ce conduce la o urbanizare autarhică pe litoral, cu o mare risipă de spațiu și cu o productivitate (eficiență) turistică redusă.

În plan spațio-funcțional amenajările de litoral iau forme multiple, grupate de Hubert Mace (citată de Cazes et al., 1993) în trei tipuri și anume:

a) **„înmugurirea” (articularea) dezordonată** a centrelor balneare existente prin extensiuni liniare ca o „pată de ulei” pe linia țărmului, sub formă de cartiere rezidențiale sau terenuri de camping – caravaning sau chiar reconstruirea vechilor stațiuni (Cannes, Arcachon). Este tipică dezvoltarea stațiunii Saint-Hilaire-de Riez pe coasta atlantică franceză, care, de la o hotelărie mică și discretă înainte de 1952, s-a multiplicat până la mari ansambluri hoteliere între 1968-1969, ajungând ca orașul – stațiune cu 5000 locuitori să primească între 60.000 și 80.000 de turiști pe vară. Specialiștii consideră că acest caz este un exemplu de creștere multiformă, necontrolată („urbanizare parcellară”).

b) **„densificarea” stațiunilor de litoral** și crearea unor stațiuni gigant cu zecile de mii de locuri ridicate pe litoral, ca o „linie de orizont” dublată de un lanț de piscine. În literatură fenomenul se numește densificarea marilor „ziduri litorale” – „murailles littorales” sau „Manhattan balneaire”. Aceste stațiuni au o poziție insulară pe ansamblul litoralului (care mai prezintă sectoare nevalorificate), formează prin unitățile hoteliere și parahoteliere „condominioane turistice”; sunt legate, de regulă, prin linii aeriene și se adresează grupurilor organizate prin touroperatori. Cele mai semnificative

stațiuni sunt Miami Beach – SUA, Palma de Mallorca, Benidrom, insulele Canare, Torremolinos – Spania, Waikiki – Hawaii, Copacabana – Brazilia, Acapulco – Mexic, Pattaya – Thailanda etc.

c) **ocuparea modulară a litoralului** sau „**polinucleară în serie (șirag)**” este cel mai răspândit și mai bine structurat sistem de amenajare turistică. Se creează stațiuni turistice de mărime și complexitate foarte variate, de la hotel la club de vacanță izolat, de la reședință de vacanță la un complex sofisticat și diversificat, care integrează structuri de cazare, servicii și echipamente de divertisment pe un vast sector de litoral. Aceste amenajări se întâlnesc pe țărmurile însoțite ale Antilelor anglo-saxone și franceze, ale țărilor magrebiene, Italiei de Sud, Greciei, Turciei etc. La un nivel mai dezvoltat pe unele litorale, situate în apropierea centrelor emitente de turiști, apar „urbanizări turistice” care conduc mai târziu la edificarea unor stațiuni de anvergură (Costa Brava pe litoralul spaniol, satele de vacanță de pe coasta algeriană etc.).

Faza amenajărilor de litoral de mare anvergură. S-a declanșat în deceniul 1960-1970 și se caracterizează prin realizarea unor stațiuni complexe și integrate cu capacități de 10.000-50.000 paturi, cu unități comerciale, de divertisment, sport, structuri și servicii pentru populația rezidentă. Aceste amenajări s-au realizat în baza unor programe complexe, cu capital privat și public și cu sprijinul autorităților publice naționale sau regionale,

care pot finanța direct infrastructura primară (căi de acces, energia electrică și termică, apa etc.).

Stațiunile turistice pot lua forme și dimensiuni diferite: izolate sau grupate, integrate unor așezări sau separate, mari sau mijlocii etc.

Amenajări de amploare s-au realizat pe litoralul Mării Negre (Rusia, Ucraina, România, Bulgaria), Mării Adriatice (Croatia și Italia), Mării Mediterane (Languedoc-Rousillon, 200 km de coastă).

Stațiuni integrate s-au realizat sau sunt în curs de edificare în Mediterana Orientală (Turcia), Marea Roșie (Egipt), Asia de Sud Est, Caraibe și America Latină, Africa Neagră, Tunisia (litoralul Sousse-Nord), California etc.

La nivel regional se remarcă amenajările complexe ale litoralului în Italia (Rimini – Ravena, Veneția – Lignare, la Adriatica), bazinul Mării Negre (Yalta – Soci în Ucraina, Rusia; Olimp – Mangalia în România; Varna – Burgas în Bulgaria); Languedoc – Roussillon la Mediterană și Aquitania la Oceanul Atlantic în Franța.

Această dezvoltare de avengură a stațiunilor de litoral se poate exemplifica în Franța prin amenajarea litoralelor mediteranean și atlantic. Amenajarea litoralului mediteranean Languedoc – Roussillon a început în anii 1963-1964, cuprinzând 200 km de litoral și s-au amenajat în prima etapă, 1978-1979, șapte stațiuni noi, La Grande – Motte, Port – Camargue, Cap d'Agde, Gruissan, Port-Leucate, Port – Barcares și Saint – Cyprien cu peste 150 mii locuri și o investiție totală de peste 6 miliarde de franci.

Aceste stațiuni primesc anual 5 milioane de turiști. Cinci dintre ele sunt printre primele 10 stațiuni balneare din Franța iar Cap d'Agde și La Grand – Motte au câte 100 mii de locuri fiecare. Programul Aquitania se desfășoară pe circa 250 km de plajă cu 620 mii ha, s-au realizat 150 mii de paturi (din 220 mii proiectate) în stațiuni de mare anvergură ca: Lacanau, Carcans – Maubouisson, Vieux – Boucau – Port d'Albert și Capbreton – Hossegor (Cazes et al. 1993).

În concluzie, amenajările turistice de litoral cunosc două forme de dezvoltare:

a) amenajări izolate, punctiforme, cu structuri exclusiv turistice, amplasate la distanțe reduse față de așezările umane sau alte stațiuni, și

b) forma de „urbanizare”, cu o concentrare a echipamentelor turistice (cazare, alimentație, comerț, agrement, sport etc.) în imediata apropiere a unei așezări sau integrate acesteia fie stațiuni realizate independent de o localitate adică “ex nihilo”.

În stațiunile de litoral, o preocupare importantă o reprezintă animația. Se are în vedere crearea de școli de navigație, de plonjări marine, centre de croazieră, de schi nautic, organizarea de manifestații sportive (regate nautice, concursuri diverse). Sunt în vogă parcurile acvatice (water – land) care cuprind piscine (cu valuri, terapeutice, pentru sărituri, tobogane acvatice și alte amenajări pentru sporturi acvatice (Mamaia, Saturn). Sporturile nautice au o largă dezvoltare: surfing, hidrobiciclete, yole, bărci cu rame și cu

motor, „banane” etc. Alte forme de divertisment sunt amenajate în „Luna-parc” ca bowling, minigolf, fitness, piscine, săli pentru aerobic și body-building, săli pentru squash etc.

Practicarea sporturilor tenis, baschet, echitație, jocuri de plajă etc. contribuie de asemenea la agrementarea stațiunilor. Desigur, la animarea stațiunilor un loc aparte îl au cazinourile, teatrele, manifestările culturale care se succed în tot cursul anului.

În **dezvoltarea stațiunilor pe litoralul românesc** au existat mai multe etape și anume: **etapa de pionierat**, până prin anii 1930, cu construcții individuale, disparate, reședințe secundare sau hoteluri și vile destinate unor persoane puține dar cu resurse financiare mari (Techirghiol, Eforie Nord și Sud, Rex – Mamaia; **etapa de urbanizare**, care s-a desfășurat începând cu anul 1956 și până în anul 1966, în care s-a ridicat nucleul viitoarelor stațiuni Eforie Nord, Eforie Sud și Perla - Parc la Mamaia și **etapa amenajărilor de litoral de mare amploare** în anii 1960-1977.

În România activitatea de turism pe litoralul românesc a apărut într-un cadru organizat în a doua parte a secolului al XIX-lea, dar a căpătat o mare amploare abia în ultimii 30 de ani, când a început realizarea unor mari complexe hoteliere și case de odihnă în baza unui plan general de sistematizare și amenajare turistică.

Cea mai veche stațiune de pe litoralul românesc este Eforie Nord, care datează din secolul al XIX-lea. În

1891, a fost amenajat aici primul stabiliment balnear de băi reci "Hagi Pandele", pe malul lacului Techirghiol, în 1892 s-a construit primul hotel în parcul stațiunii ("Marele hotel al băilor" – hotelul Movilă), iar în 1899 sanatoriul Eforiei Spitalelor Civile. Cu alte cuvinte a apărut microstațiunea Techirghiol, ca nucleu al viitoarei stațiuni Techirghiol - Eforie Nord. Aceasta din urmă, în deceniile II și III ale secolului XX s-a dezvoltat prin amenajarea unor baze de tratament cu nămol și apă de lac încălzită, vile și hoteluri.

În perioada interbelică apar reședințe secundare sau vile la Eforie Nord, Mamaia și Mangalia.

Dezvoltarea susținută a bazei materiale pe litoral începe după anul 1956 și cunoaște trei faze. În prima fază (1956 – 1966) se construiesc complexe hoteliere "Perla" 3000 locuri în Eforie Nord, "Splendid" 1500 locuri în Eforie Sud și Parc-Perla 10.000 locuri în Mamaia și unele spații de cazare la Costinești destinate mai ales turismului intern de masă. În faza a doua (1966 – 1976), odată cu creșterea cererii internaționale pentru turismul de litoral, s-au alocat fonduri importante pentru extinderea bazei materiale cu noi capacități de cazare, alimentație și agrement, ca și pentru modernizarea celei existente. S-au încheiat noile stațiuni Olimp, Neptun, Cap Aurora, Jupiter, Venus și Saturn – impresionante realizări arhitectonice, legate între ele prin spații verzi, de recreere și agrement. Totodată au fost construite noi hoteluri în Mamaia, Eforie Nord și Sud, Mangalia, Costinești, iar capacitatea de

cazare a litoralului a sporit cu circa 90.000 locuri ajungând la peste 140.000 de locuri de cazare.

În această perioadă se realizează 9.000 de locuri în hoteluri încălzite, cu baze de tratament proprii, în Eforie Nord (Steaua de Mare, Delfinul și Meduza), Neptun, Saturn și Mangalia. Pentru agrement s-au realizat restaurante cu specific ("Nunta Zamferei" și "Berbec" la Eforie Nord, "Calul Bălan" și Popasul Căprioarelor" la Neptun discoteci, bowlinguri, parcuri de distracție, de minigolf, terenuri de sport etc.

În perioada de după anul 1976, accentul s-a pus pe adaptarea produsului turistic "litoral" la noile tendințe apărute în cererea internațională prin creșterea gradului de confort al spațiilor de cazare (Eforie Nord și Sud, Techirghiol), prin construirea unor noi hoteluri, realizarea de popasuri turistice și de noi dotări pentru agrement. În Mamaia Nord sau construit hotelurile Alcor, Vega, Orfeu, Comandor, Amiral, Lido, Ambassador, Savoy, care, prin privatizare au fost modernizate și oferă servicii competitive.

După 1990 s-au restructurat, modernizat și dezvoltat unitățile hoteliere din aproape toate stațiunile, au apărut hoteluri noi (Constanța -11, Mamaia), vile-reședințe secundare, pensiuni turistice etc.

Agrementul, cu precădere cel nautic, a cunoscut un reviriment prin construirea celor două parcuri acvatice la Mamaia și Saturn, construirea de terenuri de sport, piscine în aer liber, piscine și săli de fitness în hotelurile de 3-4

stele, au apărut jocurile sportive și activitățile de divertisment pe plaje, croazierele pe mare etc.

Ca și pe alte litorale din lume și în România amenajările cunosc două forme de dezvoltare:

- **amenajări izolate, punctiforme**, cu echipamente exclusiv turistice, amplasate la distanțe nu prea mari față de așezările umane sau celelalte stațiuni (Complexul Steaua de Mare, Britannia, Meduza din Eforie Nord și 2 Mai din Mangalia);
- **forma de “urbanizare”** cu o concentrare a **structurilor turistice independente** în imediata apropiere a unei așezări (Mamaia, Năvodari), **integrate acesteia** (Eforie Nord, Eforie Sud, Mangalia, Techirghiol, Costinești – parțial) sau **stațiuni “ex nihilo”** realizate independent de o localitate și care se înscriu ca un “șirag” – amenajări polinucleare -, de-a lungul litoralului (Olimp, Neptun, Jupiter, Cap Aurora, Venus și Saturn).

Majoritatea stațiunilor de pe litoral au ca profil odihna și recreerea dar, sunt și stațiuni în care aceste funcții se interferează cu cura balneară (Mangalia, Saturn, Venus, Eforie Nord, Eforie Sud și Neptun) sau au o funcție exclusiv balneară (Techirghiol).

Amenajarea zonelor de litoral se confruntă peste tot în lume cu numeroase probleme atât de ordin economico-

social, cât mai ales, ecologic, ceea ce conduce la găsirea de noi soluții de amenajare sau măsuri de limitare a procesului de urbanizare a litoralului și reducerea presiunii turistice asupra acestei zone. Pe litoralul românesc, deși sunt mai multe "zone albe" (neconstruite), considerăm că, starea ecologică labilă și lipsa măsurilor de protecție, nu mai permit extinderea amenajărilor turistice cel puțin 10 ani de acum înainte, soluția fiind modernizarea și ridicarea confortului structurilor de primire, de alimentație și tratament balnear și dezvoltarea și diversificarea ofertei de agrement și mai ales pentru sporturi nautice.

5.2.3. Amenajarea turistică a stațiunilor balneoclimatice

Metodologie și norme tehnice

Stabilimentele balneare se numără printre cele mai vechi destinații turistice din lume, antichitatea egipteană, greacă, romană etc. prezintă numeroase dovezi în acest sens. Relevante sunt, după cum vom vedea, și vestigiile băilor romane (și probabil dacice) din România. De cele mai multe ori locațiile sau așezările rurale în care au apărut ape minerale, au devenit nuclee ale viitoarelor stațiuni turistice montane sau de litoral (Germania, Austria, Elveția, Franța, Italia, România etc.).

Stațiunile balneare au apărut și s-au dezvoltat „ex nihilo” în apropierea sau pe locul izvoarelor minerale, fie pe vatra unei așezări, confundându-se cu aceasta sau

cuprinzând numai o parte din localitate (Băile Herculane, Vatra Dornei și respectiv Slănic Moldova, Sovata, Buziaș). De la localități balneare cu instalații empirice, urmare a creșterii interesului pentru cură balneară, s-a ajuns, treptat, prin dezvoltarea funcțiilor turistice și economice la crearea unei armături urbane, respectiv, la apariția orașelor-stațiuni.

Factorii naturali de cură (ape minerale, bioclimatul) au o largă răspândire în teritoriu, de la munte la mare. Ca urmare și stațiunile balneare au funcții turistice care se interferează. În regiunile montane, funcția curativă coexistă cu sporturile de iarnă, odihna și recreerea, ascensiunile montane, alpinismul, sporturi extreme etc. (vezi unele stațiuni din Germania, Austria, Elveția, Franța, SUA, Japonia, România – Vatra Dornei, Borșa, Stâna de Vale etc.), în ariile litorale, acestea coabitează cu odihna, recreerea, practicarea sporturilor acvatice (Nice, Narbonne, Toulon, Frejus, Rimini, Varna, Mangalia), iar în orașele – stațiuni, cu funcția culturală (Monaco, Marsilia, Mangalia).

Stațiunile balneare au cunoscut o dezvoltare rapidă și proprie datorită interesului crescând pentru curele balneare, duratei mai mari a sejurului (18-26 zile) și posibilității de a se efectua tratamente balneare pe întreg parcursul anului.

S-au dezvoltat structuri turistice și serviciile balneare adecvate, dar și a celor adiacente (comerciale, prestări servicii, dotări tehnico-edilitare etc.) specifice așezărilor umane, stațiunile balneare devenind adevărate

centre urbane. Acest lucru a fost posibil și fiindcă majoritatea stațiunilor s-au dezvoltat pe vatra unor localități rurale sau urbane. La acestea se adaugă și faptul că stațiunile balneare contemporane și-au diversificat funcțiile turistice, devenind destinații ale turismului itinerant, cultural, de congrese și reuniuni, sau centre de dispersie a turiștilor etc.

În aceste condiții asigurarea echilibrului între funcțiile turistice și cele urbane reclamă un atent proces de organizare și gestionare a terenului în stațiunile balneare.

În literatura de specialitate, dar și în unele reglementări în domeniul turismului se operează cu unele noțiuni ca: stațiune balneară, stațiune balneoclimatică și stațiune climatică.

Stațiunea balneară este localitatea sau o parte din aceasta, care dispune de resurse de substanțe minerale balneare (ape minerale, nămoluri și gaze terapeutice, saline), științific dovedite și tradițional recunoscute ca eficiente terapeutic, de instalații specifice pentru cură (baze de tratament) și care au o organizare ce permite acordarea asistenței medicale balneare în condiții corespunzătoare; beneficiază, de asemenea, de organizare, construcții, dotări și amenajări urban-edilitare și forță de muncă adecvate iar activitățile turistice sunt preponderente (Ordonanța Guvernului 109/2000, cu completări). Aici se cuprind toate stațiunile balneare din lume.

Instalațiile minime pentru cura balneară sunt: sonde, izvoare minerale captate; pavilioane și buvete

pentru cură internă; dotări pentru cură balneară (băi cu ape minerale, nămoloterapie, mofete etc.) fizioterapie, hidroterapie, kinetoterapie, piscine, saună, săli de fitness, parc terapeutic, teren sport dirijat etc.

Stațiunea climatică este o localitate sau o parte a acesteia cu factori climatici benefici (bioclimat, aeroionizare) și care are condiții pentru asigurarea menținerii și ameliorării sănătății și /sau a capacității de muncă, precum și a odihnei și reconfortării; dispune de organizare, construcții edilitare și forță de muncă specializată, iar activitățile turistice sunt preponderente (O.G. 109/2000, cu completări).

Instalațiile minime pentru climatoterapie sunt: terase și amenajări în aer liber pentru cure de aer și soare, aerohelioterapie, amenajări pentru hidro și talasoterapie, parcuri terapeutice sau păduri amenajate pentru cură de teren, terenuri de sport, săli de gimnastică și fitness etc.

Stațiunile climatice sunt de regulă stațiuni montane (Davos, Crans Montana), de deal și de litoral, care au amenajări specifice climatoterapiei. Stațiunile românești nu au amenajări necesare climatoterapiei, dar utilizează dotările de agrement și sportive create pentru recreere (Stâna de Vale, Predeal).

Stațiunea balneoclimatică este o localitate sau parte din aceasta, care îndeplinește condițiile prevăzute în definițiile de mai sus.

În România toate stațiunile turistice, indiferent de poziția lor (munte, deal, litoral) sau profil (balnear, sporturi

de iarnă etc.) sunt încadrate în categoria „balneoclimatice” indiferent dacă au resurse sau instalații adecvate, ceea ce creează confuzii privința specializării lor. În țările cu un turism dezvoltat se urmărește clasificarea stațiunilor în raport cu specializarea și poziția în teritoriu.

Turismul de tratament balnear a cunoscut o mișcare continuu ascendentă, evoluția sa, comparabilă până la un punct cu tendința fenomenului turistic în ansamblul său, a fost și este determinată și de acțiunea unor factori specifici, între care amintim²²⁾:

- deteriorarea, în general, a stării de sănătate a populației, ca urmare a mutațiilor intervenite în modul de viață al oamenilor, ritmului alert al existenței, solicitărilor fizice și psihice tot mai numeroase și mai complexe, pe de o parte, și prezenței factorilor novici proprii civilizației moderne (stress, poluare, sedentarism), pe de altă parte;
- creșterea duratei medii de viață, știut fiind că frecvența maladiilor cronice sporește odată cu vârsta, datorită reducerii capacității de efort și adaptare a organismului în perioada vârstei a treia și apariția bolilor de uzură (afecțiuni reumatismale, degenerative,

²²⁾ Indici de corelare a capacității de dotare pentru toate prestațiile turistice în funcție de resurse și cererea turistică, ICT, 1992 (coordonator V. Glăvan)

cardiovasculare, metabolice, ale aparatului respirator, de nutriție etc.);

- intensificarea eforturilor individuale și colective pentru îngrijirea stării de sănătate și pentru prevenirea îmbolnăvirilor;
- curele balneare devin parte integrantă a sistemului de ocrotire a sănătății, factori naturali de cură reprezentând – prin efectele profilactice, terapeutice și de recuperare – o alternativă, demnă de luat în seamă, a farmacoterapiei.

Potrivit unor statistici, la scară mondială, turismul balnear reprezintă circa 10-15 % din circulația turistică totală, cu valori mai mari în țările cu potențial economic și turistic dezvoltat.

În ceea ce privește perspectiva, se anticipează o cerere potențială comparabilă, cel puțin, cu nivelul morbidității care afectează – după estimările OMS – circa 20 % din populația mondială, cu tendință de expansiune. La aceasta mai trebuie adăugat segmentul, în creștere, al celor care se adresează stațiunilor balneare în scop profilactic sau pentru odihnă și recreere. În ultima vreme, are loc o modificare importantă a raportului între ponderea curelor de recuperare și acelor profilactice în favoarea acestora din urmă, determinând dezvoltarea corespunzătoare a amenajărilor și prestațiilor oferite turiștilor sănătoși.

De asemenea, alături de procedurile de bază ce utilizează factorii naturali de cură apar și se dezvoltă tipuri noi de tratamente bazate pe acupunctură, apiterapie, mișcare, cosmetică medicală, cure de slăbire, fitness etc.

Prezența, tot mai mare, a altor categorii de turiști decât curanții a determinat ca multe dintre stațiuni, încercând să răspundă solicitărilor tot mai variate ale acestora, își diversifică oferta de servicii: agrement, cazinouri, echitație, nautism, congrese etc. și astfel profilul balnear devine uneori, secundar.

Cercetările de profil și datele statistice evidențiază că, între turiștii sosiți la tratament balnear, predomină cei de vârstă a III-a, cu mari disponibilități de timp și cu o durată mare a sejurului dar cu venituri reduse, ca și categoriile finanțate prin sistemul de asigurări sociale sau din alte fonduri, elemente de care organizatorii trebuie să țină seama în dotarea cu echipamente mai puțin pretențioase și realizarea unor programe adecvate. Desigur, trebuie avut în vedere și clientela cu posibilități financiare pentru care se realizează dotări și servicii corespunzătoare.

Având în vedere profilul stațiunii – tratament balnear – elementele de referință în dimensionarea și localizarea amenajărilor îl constituie factorii naturali de cură: varietate, rezerve, calitate, distribuție în teritoriu etc.; lor li se adaugă însă evaluări ale celorlalte categorii ale potențialului turistic – resursele naturale și antropice – capabile să stimuleze formele de turism asociate.

În organizarea și amenajarea stațiunilor balneare se ține seama de tendințele morbidității la principalele boli tratabile balnear în țara noastră și pe plan mondial; de specificul factorilor naturali de cură, de noile concepții balneomedicale și tehnologia de vârf introduse în balneologia modernă, punându-se accent pe factorii naturali de cură, pe metodele fizicale în terapie și recuperare iar cura profilactică activă devine un concept modern în medicina omului sănătos. S-au introdus curele de reconfortare (antistress) cu durată mai scurtă și cu metodologie adecvată bazată pe utilizarea factorilor terapeutici naturali, a programelor de mișcare sau de practicare a efortului fizic, a curelor cu factori termici contrastanți, a curelor de diureză, a metodelor de sudație, a dietelor de reducere etc.

Bazele de tratament trebuie să se adapteze la aceste cerințe ale curelor profilactice prin creșterea ponderii metodelor de practicare a mișcării în aer liber (curele de teren, sport), în piscine, hidrokinetoterapie, kinetoterapie, terapie naturistă (aplicații de nămol, băi minerale, climatoterapie, crenoterapie, masaj, factori termici contrastanți etc.), reconsiderarea duratei curelor balneare pe baza unui modul de 7 zile, curele profilactice de 7 sau 14 zile, cele terapeutice de 14, 21 sau 28 zile iar cele de recuperare de 21, 28 zile, introducerea produselor originale de tip gerovital, boicil, pellamar etc.

Fitness-ul cu toată complexitatea sa de proceduri joacă un rol important în profilaxia omului sănătos și nu lipsește din nici un hotel sau stațiune modernă.

Amenajarea și dezvoltarea stațiunilor balneare se realizează în baza unor studii ce privesc factorii naturali de cură (specific, rezerve, valoare terapeutică, exploatare optimă), organizarea spațiului amenajabil, condițiile naturale și socio-economice, particularitățile turismului balnear (durata mai mare a curei balneare și posibilitatea realizării acesteia în tot timpul anului), cererea turistică și nu în ultimul rând, potențialul turistic al stațiunii și vecinătăților (resurse naturale, cultural-istorice), care conduc la diversificarea ofertei și a formelor de turism.

În procesul de amenajare a stațiunilor balneare și ariilor limitrofe (dacă este cazul) se au în vedere câteva principii și anume²³⁾:

a) delimitarea și sistematizarea ariilor balneare unde se realizează stațiunile turistice, definirea, în baza unor studii a zonelor funcționale – balneare, rezidențiale, servicii, infrastructură generală etc. – care să asigure exploatarea optimă a resurselor balneare și a altor atracții turistice, amplasamentele cele mai favorabile ale echipamentelor turistice și de tratament balnear, materializarea în teren a perimetrelor de protecție

²³⁾ Fundamentarea unor criterii și norme de clasificarea a stațiunilor, ICT, 1992, (coordonator V. Glăvan și INMFBRM).

hidrogeologică și sanitară (HG 101/1997) și stabilirea altor măsuri tehnice, arhitecturale și de urbanism;

b) dimensionarea stațiunii balneare (bază de tratament, cazare, comerț, divertisment etc.) în raport cu rezervele balneare și valoarea terapeutică și alte atracții turistice, dar și cu volumul cererii de cură balneară, de odihnă – recreere sau alte motivații turistice; se au în vedere: profilul stațiunii și prezența altora în vecinătate; ponderea de circa 70-80% curanți și 30-20% turiști cu alte motivații; prezența curei ambulatorii cu cazare în afara stațiunii;

c) amenajarea unor spații și crearea de echipamente în scopuri terapeutice – terenuri de sport dirijat, alei pentru cură de teren, piscine, săli de gimnastică independente sau cuprinse în „parcurile terapeutice” specifice stațiunilor moderne – alături de dotările generale pentru agrementul și divertismentul turiștilor din stațiune;

d) valorificarea optimă a resurselor balneare (exploatare, transport, înmagazinare, distribuție, utilizare) fără pierderi și utilizarea unor tehnologii moderne în exploatare, balneafie și cură balneară;

e) zonificarea funcțională a stațiunii în scopul exploatării unitare a echipamentelor și serviciilor;

f) protejarea și conservarea resurselor balneare și turistice a mediului natural și a patrimoniului cultural-istoric, a tradițiilor locale.

În exploatarea și valorificarea resurselor balneare, cu precădere a apelor minerale, nămolurilor și gazelor terapeutice s-au cristalizat unele principii utile în amenajarea și dezvoltarea stațiunilor balneare și anume (INMFBRM):

a) exploatarea și valorificarea resurselor terapeutice se realizează pe baza rezervelor confirmate și a prevederilor legale privind protecția și conservarea acestora (Legea 137/1995 și OG 109/2000);

b) rezervele confirmate ca valorificabile constituie baza pentru proiectarea capacităților de tratament și agrement (piscine) și pentru dimensionarea serviciilor turistice asociate (cazare, alimentație);

c) dimensiunile și profilul capacităților de tratament și agrement se corelează cu volumul, valoarea terapeutică și calitatea resurselor balneare valorificabile;

d) resursele cu posibilități de utilizare multiplă, trebuie folosite în trepte de valorificare, asigurându-se o maximizare a bunurilor și serviciilor obținute din acestea; exemplu: apele termominerale se folosesc mai întâi pentru scopuri energetice (Băile Felix–Oradea, Otopeni, Snagov), apoi pentru cură balneară și în final, pentru agrement; apele minerale carbogazoase pentru extragerea de dioxid de carbon, apoi pentru tratament balnear (Borsec, Buziaș, Slănic Moldova); nămolurile terapeutice pentru extracte pelogene și apoi pentru oncțiuni sau împachetări etc.;

e) resursele hidrominerale și nămolurile terapeutice deteriorate sau poluate necesită măsuri tehnice

(biochimice, mecanice) pentru a fi readuse la starea lor normală.

Desigur, în determinarea dimensiunilor stațiilor balneare se au în vedere, în afara volumului și specificul resurselor balneare, de condițiile concrete de amplasare (cadrul natural), profilul (cură internă, cură externă, tipologia afecțiunilor), normele tehnice de utilizare a resurselor terapeutice, cererea pentru cură balneară ca și de unele norme tehnice de construcție, care asigură folosirea optimă a spațiului și confortul turiștilor (densitatea și înălțimea construcțiilor, spații verzi, spații de agrement și de joacă, poziția panoramică a clădirilor etc.).

Valorificarea optimă a resurselor balneare (factori naturali de cură) și dimensionarea corectă a echipamentelor de tratament și agrement ca și a stațiilor balneoclimatice, în final, se realizează în baza unor norme tehnice de exploatare, de utilizare și de consum al acestor resurse.

Vom prezenta, în continuare, normele tehnice de consum a resurselor balneare precizate în documentații de către Institutul Național de Fiziologie și Balneologie, din București.

1) Cura internă de apă minerală la izvor

Considerând porția maximă de apă 300 ml și un consum de 3 porții/zi pentru fiecare pacient, se calculează volumul de apă consumat la un timp de funcționare util al izvorului de 8 ore cu pierderi de 30%.

Tabel nr.5

Debit (l/s)	0,1	0,5	1	2
Nr. max pacienți	2000	10000	20000	40000

2) Cura externă cu apă minerală/termală

a) Cadă cu apă minerală/ termală

Considerând că pentru o cadă se consumă circa 300 l apă (3 căzi la 1 mc) pentru o baie (procedură) la un timp de funcționare de 7 ore/zi și un timp de efectuare a procedurii de max. 40 min (30 min baia și 10 min. pauză) se poate calcula aproximativ cantitatea de apă minerală necesară pe zi. Menționăm că spălarea căzii se face cu apă dulce.

Tabelul nr.6

Nr.căzi indiv. (posturi)	Nr. pacienți pe zi	Cant. de apă minerală (mc/zi)	Cant. apă cu diluare 50%/ mc/zi
1	10	3,5	1,7
2	20	7	3,5
10	100	35	17
20	200	70	35

b) Bazin pentru balneafie (în terapie)

Se consideră pentru calcul o normă de 4 mp de persoană la o adâncime medie de 1,5 m cu alimentare prin scurgere continuă la prealpin, astfel la sfârșitul zilei de lucru, considerată de 7 ore, apa să se fi schimbat o dată. O procedură durează în medie 40 minute (30 minute baie și 10 minute pauza).

Tabelul nr.7

Nr. pacienți / procedură	Nr. pacienți /zi	Suprafață bazin (mp)	Necesar apă pe zi lucru (mc)
10	100	40	120
15	150	60	180
20	200	80	240
30	300	120	360

c) Bazin pentru kinetoterapie

Se consideră pentru calculul necesarului de apă o suprafață de 4 mp/pers., cu un nivel mediu al apei de 1,5 m, cu o nișă de circa 10 mp pentru elongații în poziția ortostatică, alimentarea făcându-se la fel ca la bazinul pentru balneafie.

Tabelul nr.8

Nr. pacienți / Procedură colectivă	Nr. pacienți /zi	Suprafață bazin (mp)	Necesar apă pe zi lucru (mc)
5	50	30	90
10	100	50	150
15	150	70	210

3) Cura externă cu nămol (nămoloterapie)

a) Baia cu nămol diluat

Se consideră pentru calcul că fiecare post (cadă) funcționează 7 ore și un timp pentru procedură de 40 min. maximă (30 min baie și 10 min. pauza).

Tabelul nr.9

Nr. posturi (căzi)	Nr. pacienț i /zi	Cant. nămol /zi (kg)	Cant. turbă uscată / zi (kg)	Cant. turbă nămoloasă / zi (kg)
1	10	10	50	250
2	20	200	100	500
10	100	1000	500	2500
20	200	2000	100	10000

b) Împachetări cu nămol (nămoloterapie)

Se consideră pentru calcul că fiecare post funcționează 7 ore și fiecare procedură durează 40 min maximum (30 min. procedură și 10 min. pauza)

Tabelul nr.10

Nr. posturi (paturi)	Nr. pacienți /zi	Cantitatea nămol zilnic				
		Nămol Sapro p total (kg)	Nămol Sapro p parțial (kg)	Nămol min.to tal (kg)	Nămol min. parțial (kg)	Turbă total (kg)
1	10	200	100	150	100	150
2	20	400	200	300	200	300
10	100	2000	1000	1500	1000	1500
20	200	4000	2000	3000	2000	3000

4) Baia mofetică (mofetoterapia)

Considerând programul de lucru al mofetei 7 ore/zi și durata unei proceduri 30 minute (20 min. procedura și 10 pauza), rezultă pentru o mofetă standard de 40 mc (suprafața 5 m x 5 m și adâncimea medie 1,6 m până la barbacane), posibilitatea efectuării curei pentru 700 pacienți la un grad de acoperire de 2 persoane/mp și 350 pacienți la un grad de acoperire de 1 persoană/mp.

Calculând pierderile de gaz prin dislocare volumetrică (în medie 80 l pentru o persoană până la

adâncimea de 1,4 m) prin difuziune moleculară și prin absorbție pe haine, rezultă un consum de gaz în mofetă zilnic egal cu dublul volumului mofetei.

Tabelul nr.11

Volum	6	14	40	58
Mofetă (mc)	2 x 2 x	3 x 3 x	5 x 5 x	6 x 6 x
	1,6	1,6	1,6	1,6
Consum gaz CO2 zilnic (mc/zi)	15	30	80	120

5) Aerosoloterapie cu apă minerală

Se consideră porția pentru o procedură/pacient, maxim 100 ml apă și o durată a procedurii de maxim 40 minute (30 minute procedura și 10 minute pauza).

Tabelul nr.12

Nr. posturi de aerosol	Nr. proceduri pe zi	Necesar apă/zi (l)
1	10	1
2	20	2
10	100	10
20	200	20

Pentru dimensionarea bazelor de tratament balnear și a stațiunilor balneoclimaterice se utilizează normele tehnice de consum prezentate în tabelul nr.13.

Tabelul nr.13

Norme de consum pentru substanțe minerale terapeutice

Tipul de substanță min./terapeutică	Tip de procedură	Normă de consum (UM/om/proced)	Pierderi admisibile %
Ape minerale termale	Băi la cadă	300 l	30%
	Băi la bazin cu balneatie	1-2 mc	30%
	Băi la bazin de kinetoterapie	2 mc	30%
	Cură internă la izvor sau buvetă	300 ml	30%
	Pulverizații aeorosoli	100 ml	30%
Nămol terapeutic	Baie diluată	10 kg	20%
	Împachetare generală	15-20 kg	20%
	Împachetare parțială	10 kg	20%
	oncțiuni	1 kg	20%

Turbă terapeutică	Baie diluată: - turbă uscată	5 kg	20%
	Turbă nămolosă	25 kg	20%
	Împachetare generală	15 kg	20%
Gaz mofetarian	Mofetă vol. 15 mc	30 Nmc/zi	30%
	Mofetă vol. 40 mc (standard)	80 Nmc/zi	30%
	Mofetă vol 60 mc	120 Nmc/zi	30%
	Baie parțială (picioare)	0,2-0,3 Nmc/proced ură	

Sursa: INFB București

Experiența europeană și a României

Din experiența internațională s-au reținut următoarele tipuri (modele) de amenajare balneară, (Cazes et al., 1993) care se regăsesc și în România:

a) **localizări și amenajări izolate**, sub forma unor complexe balneare, cu toate serviciile turistice (balneare, cazare, alimentație, agrement), cu o anumită arhitectură (hotel Roman de la Băile Herculane și hotelul Carpați de la Balványos);

b) **amenajări complexe**, de tipul hotelurilor de cură balneară (și a complexelor sanatoriale) în care serviciile de cazare, masă și tratament balnear sunt oferite „sub același acoperiș”, indiferent dacă locația este izolată

sau se integrează unei stațiuni balneare (Băile Herculane, Băile Felix, Covasna, Cozia, Mangalia etc.);

c) **amenajări care iau forma „centrelor urbanizate”** – stațiuni-oraș, cu concentrări de imobil și echipamente balneare, concentrate cu precădere în apropierea apelor minerale. Acest model de amenajare balneară este cel mai răspândit în lume, cunoaște mari transformări în timp și spațiu și suscită multe probleme legate de dezvoltare și urbanizare, speculații funciare și bancare, ecologice etc. (Băile Olănești, Băile Felix, Buziaș, Slănic Molodova, Băile Herculane, Vatra Dornei etc.).

În funcție de configurația zonelor și cerințele urbanizării se pot delimita mai multe soluții de amplasare a echipamentelor (Bă rănescu, 1975):

a) **localizarea sub formă de „tablă de șah”,** în care dotările turistice și balneare alternează cu echipamentele urbane și edilitare ale așezărilor umane; este cea mai simplă formă de organizare a spațiului în condițiile existenței unui teren plat, fără denivelări semnificative sau, în cazul litoralului, în condițiile unei plaje rectilinii; prezintă avantajul că asigură o desfășurare comodă a activităților, dar nu oferă un element de atracție deosebit care să polarizeze interesul (Mangalia, Sovata, Buziaș, Băile Felix);

b) **localizarea în formă de „pânză de păianjen”,** adecvată implantărilor în văi largi, marcate de înălțimi sau cursuri de râuri, este concepută într-o organizare radială a echipamentelor, oferă avantajul unui

punct de concentrare a activităților (Băile Herculane, parțial Slănic Moldova etc.);

c) **localizare „radiocentrică”** reprezintă modelul cel mai evoluat al amenajărilor balneare, fiind prezent în aproape toate stațiunile noi, are o desfășurare în plan circular sau, mai frecvent, de amfiteatru cu un element de atracție în jurul căruia gravitează toate activitățile.

Ținând seama de numărul mare de stațiuni balneare deja existente, precum și vechimea lor, amenajarea perimetrelor balneare trebuie să vizeze și remodelarea acestora în concordanță cu noile concepții și evoluția cererii turistice, motivațională și în dinamică.

Prezentăm, în continuare, câteva aspecte din **evoluția stațiunilor balneoclimatice din România.**

O serie de factori naturali de cură și îndeosebi apele minerale, au fost utilizați pentru tratament cu aproape două milenii în urmă.

Astfel, romanii, după cucerirea Daciei, au descoperit și întrebuințat în scop terapeutic izvoarele cu ape termale de la Băile Herculane, construind, aici, stabilimente de cură, băi publice (Ad aquas Herculi sacras sau Thermes Hercules), rămânând până azi numele zeificate ale surselor termale (Hercules, Hygeea). Asemenea stabilimente romane, realizate, poate, peste ale dacilor autohtoni, se găsesc și la Băile Geoagiu (antica Germisara) și Băile Călan (Aquae), dar și la Ocna Sibiului, Săcelu-Gorj, Buziaș, Călimănești - Căciulata, multe dovedite prin vestigii arheologice.

Este de presupus, și unele documente istorice consemnează faptul, că aceste băi ca și alte izvoare de ape minerale (Băile 1 Mai – Felix, Borsec, Toplița, Cristuru Secuiesc) au fost folosite de populația locală și după retragerea romană și în tot evul mediu.

Despre o exploatare balneară a factorilor naturali de cură din țara noastră se poate vorbi numai începând din secolul al XVIII-lea²⁴⁾ când se descoperă și redescoperă numeroase izvoare minerale, se fac cercetări și testări ale apelor minerale, are loc recunoașterea efectului terapeutic al acestora, se realizează unele stabilimente rudimentare, care vor constitui, cel mai adesea, nucleul viitoarelor stațiuni balneare ale secolului al XIX-lea. Apar, astfel, menționate localități balneare ca Tușnad, Sâncrăieni, Borsec, Vâlcele, Șaru Dornei, Zizin, Bazna, Olănești etc., în timp ce în stațiuni mai vechi, ca Băile Herculane, Băile 1 Mai – Felix, Geoagiu Băi se continuă activitatea.

Dar, odată cu secolul al XIX-lea, se poate vorbi de organizarea și dezvoltarea activității balneare la noi în țară. Acum se captează majoritatea surselor de ape minerale, se pun bazele științifice ale exploatării apelor (analize fizico-chimice, cercetări balneologice, hidrogeologice etc.). acum începe amenajarea și constituirea ca stațiuni balneare localitățile Cozia, Călimănești, Govora, Băltățești, Strunga, Oglinzi, Borsec,

Buziaș, Moneasa, Malnaș, Sângeorgiu Băi, Lipova, Băile Tușnad, Cojocna, Tinca etc. Alte stațiuni mai vechi, cunosc importante lucrări de modernizare și dezvoltare.

Tot în această perioadă se pun bazele exploatării nămolului terapeutic și a lacurilor sărate din Câmpia Română și de pe litoral (Balta Albă, Lacul Sărat, Techirghiol), iar la Vatra Dornei și la Buziaș se folosește nămolul de turbă terapeutică adus de la Poiana Stampei și respectiv, Malnaș. Nămolul va fi introdus în tratamentul balnear și la Bazna, Slănic Moldova și Săcelu-Gorj.

În timpul primului război mondial o mare parte dintre stațiuni au fost degradate sau distruse, îndeosebi cele din Carpații Orientali, Moldova și Muntenia, dar și din Munții Apuseni (Slănic Moldova, Tușnad, Zizin, Vatra Dornei, Sovata, Borsec, Olănești, Sărata Monteoru, Vața, Moneasa etc.).

Acțiunea de reconstruire a principalelor stațiuni a fost întreprinsă sub egida Societății de Hidrologie și Climatologie Medicală reînființată în 1923. S-au avut în vedere, îndeosebi, stațiunile cu tradiție, recunoscute în țară și peste hotare ca Băile Herculane, Băile Govora, Techirghiol, Sovata, Vatra Dornei etc., dar și micile stațiuni ca Amara, Lacu Sărat, Pucioasa, Covasna, Băile Olănești, Băile Tușnad și altele. În acest cadru de reorganizare și dezvoltare a balneafiei românești, numai în perioada anilor 1926-1928 existau circa 80 de stațiuni balneare, în multe

²⁴⁾ A. Pricăjan, Substanțele minerale terapeutice din România,

dintre ele efectuându-se între 80 mii și 180 mii de băi anual. Activitatea de îmbuteliere a apei se desfășura în anii interbelici, în 26 de unități de diverse capacități.

În ultimii ani activitatea balneară a cunoscut o largă dezvoltare sub aspectul organizatoric, al cercetării, prospectării, explorării și folosirii balneomedicale, iar baza materială a fost modernizată, extinsă și diversificată.

În prezent, România dispune de circa 160 de stațiuni și localități balneare cu factori naturali de cură, din care peste 64 stațiuni de importanță generală și locală. În multe dintre acestea s-a modernizat baza de cazare, s-au construit hoteluri de cură și complexe balneare moderne, în care serviciile de cazare, masă, diagnostic și tratament sunt oferite în cadrul aceleiași clădiri, „sub același acoperiș”, așa cum se practică în stațiunile balneoclimatice de interes național și internațional ca: Băile Herculane, Băile Felix, Sovata, Băile Tușnad, Covasna, Călimănești - Căciulata, Amara, Sângeorz-Băi, Mangalia, Slănic-Moldova, Vatra Dornei, Eforie Nord, Govora, Băile Olănești, Buziaș etc. În modernele baze de tratament construite s-au creat condiții optime de utilizare complexă a factorilor naturali de cură, pe baze științifice, paralel se folosește și o largă paletă de proceduri terapeutice cu factori fizici. Bazele de tratament dispun, astfel, de compartimente de kinetoterapie, electroterapie,

hidroterapie, mecanoterapie, pneumoterapie și altele, dotate cu aparatură și instalații moderne.

Apele minerale de masă se îmbuteliază în localități și stațiuni balneare renumite ca: Vatra Dornei, Șaru Dornei, Borsec, Biborțeni, Sâncrăinei (Perla Harghitei), Bodoc, Stâna de Vale etc.

BIBLIOGRAFIE

1. Bărănescu Rodica-- Turism și alimentație publică, Ed. Didactică și Pedagogică, București, 1975
2. Berbecaru I, Botez M -- Teoria și practica amenajării turistice, Ed. Sport – Turism, București, 1977
3. Cazes G. Lanquar R, Raynouard Yr.-- L'aménagement touristique, ediția a IV-a, 1993, Presses Universitaires, de France, Paris, 1993
4. Erdeli G. Istrate I.-- Amenajări turistice, Ed. Universității din București, 1966
5. Glăvan V. -- Amenajarea turistică a teritoriului, Ed. Eden, 1996
6. Minciu Rodica-- Amenajarea turistică a teritoriului, Ed. Univ. D. Cantemir, București, 1996
7. Popescu Delia-- Dezvoltarea durabilă – prioritate, în amenajarea turistică, Teză de doctorat, ASE București, 2001
8. Țigu Gabriela-- Turismul montan, Ed. Uranus, București, 2001

B.C.U. „M. EMINESCU” IAȘI

0.000 61

BCU IASI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

BCU IASI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

4 060 4

ISBN 973-632-084-7